Αριθ. 385 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Η'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ' Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι: φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου 15 Μαΐου 1883

Ὁ Λουδοβίκος Ἀλεβύ (Ludovic Halévy), οὗτινος κάλλιστον ἔργον ἀρχόμεθα σήμερον δημοσιεύοντες ἐν μεταφράσει, ἐγεννήθη τῷ 1834. Νεώτατος ἔτι, διοικητικὸς ὢν ὑπάλληλος, ἔγραψε κωμῳδίας τινὰς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Jules Servières, εὐμενῶς κριθείσας. Ἀκατάσχετον δ' αἰσθανόμενος κλίσιν πρὸς τὴν κωμῳδίαν παρητήθη τὴν θέσιν αὐτοῦ ὅπως ὁλοσχερῶς εἰς ταύτην ἀφοσιωθῇ. Κατὰ τὸν τριακονταέτη δὲ σχεδὸν φιλολογικὸν αὐτοῦ βίον συνέγραψεν ἔργα διὰ τὰς σκηνὰς πάντων τῶν ἐν Παρισίοις θεάτρων ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Ἐρρίκου Μεϊλὰκ, μεθ' οὗ συνέγραψε τὰς καλλίστας καὶ εὐφυεστάτας τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ, ὧν ἔνιαι ἑκατοντάκις καὶ διακοσιάκις ἐπανειλημμένως χειροκροτούμεναι παρεστάθησαν. Αἱ κωμῳδίαι αὗται ἐκτὸς τῆς μεγάλης πρωτοτυπίας περὶ τὴν εὕρεσιν καὶ πλοκὴν, ἐκτὸς τῆς σπινθηροβολούσης εὐφυολογίας, ἔχουσι καὶ τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἐμπερικλείουσι σκηνὰς τοῦ συγχρόνου παρισινοῦ βίου μετὰ μεγίστης δυνάμεως, ἀληθείας καὶ ζωῆς, ὑπὸ τὴν ἐλαφρὰν καὶ χαρίεσσαν αὐτῶν περιβολὴν βαθεῖαν ὑποκρυπτούσας παρατήρησιν καὶ μελέτην τῆς κοινωνίας. Τελευταῖον ὁ Λουδοβίκος Ἀλεβύ, ἀποχωρισθεὶς τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ Μεϊλὰκ, καὶ ἀπαρνηθεὶς διὰ παντὸς, ὡς εἰκάζεται, τὸ θέατρον, ἐπεδόθη εἰς τὸ διήγημα, καὶ βαθύτερον εἰς τὴν μυθιστορίαν. Ἐδημοσίευσε δὲ σειρὰν χαριεστάτων διηγημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους «Εἰσβολὴ», «Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Καρδινὰλ», «Αἱ μικραὶ Καρδινὰλ», ἅτινα κατέστησαν περιώνυμα διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς παρουσιαζομένους τύπους, περιεργοτάτους, ἀλλ' ἀληθεῖς καὶ ζωντανούς. Ταῦτα ἐπηκολούθησεν ὁ «Ἐξ ἔρωτος γάμος», ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ μεσόβαθρον, δι' οὗ ὁ Ἀλεβὺ ἀπὸ τοῦ διηγήματος μετέβη εἰς τὴν μυθιστορίαν. Τὸ ἑπόμενον αὐτοῦ ἔργον πράγματι εἶνε μυθιστορία, δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων», ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ πατὴρ Κωνσταντίος» (L'abbé Constantin), θελκτικώτατον καὶ ἐπαγωγότατον ἔργον, οὗ μετάφρασιν παρέχομεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν. Ἡ κριτικὴ μετὰ πολλῶν εὐφημιῶν ὑπεδέξατο αὐτὸ, ὡς καὶ τὴν ἄρτι ἐκδοθεῖσαν «Κρικέττην», ἀνευροῦσα ἐν ἀμφοτέροις τὰ μεγάλα καὶ ἀδιαφιλονείκητα φιλολογικὰ προσόντα τοῦ συγγραφέως. Θεωρεῖται δὲ ὁ Ἀλεβὺ ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ παρισινοῦ πνεύματος, τῆς ἰδιαιτέρας, ἀορίστου καὶ λεπτῆς ἐκείνης εὐφυΐας, ἣν Γάλλος συγγραφεὺς ὠνόμασε παρισίνην (parisine). Ἐκ τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ σταδίου εἰσκομίσας εἰς τὸ διήγημα καὶ εἰς τὴν μυθιστορίαν τὴν γοργότητα τῆς δράσεως, τὴν πυκνὴν τῶν σκηνῶν ἐναλλαγὴν, τὴν φυσικότητα τοῦ διαλόγου, δείκνυται ἐν πᾶσι τοῖς διηγηματικοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγγραφεὺς καλλιτέχνης, ἀποτυπῶν θελκτικήν τινα ὁμαλότητα καὶ ἀφέλειαν εἰς τὴν φράσιν του καὶ ἐξαίρετον χάριν εἰς τὴν ἀφήγησίν του. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀλεβὺ ἐγένετο προσφιλέστατος τῶν οἰκογενειῶν μυθιστοριογράφος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ δημοτικώτατα, ἰδίᾳ δὲ «Ὁ πατὴρ Κωνσταντίος», προσεγγίζων ἤδη εἰς τὴν πεντηκοστὴν ἔκδοσιν, καὶ ἡ «Κρικέττη» ἧς ἐν διαστήματι δύο περίπου μηνῶν ἐπωλήθησαν τριάκοντα χιλιάδες ἀντιτύπων. Ἡ «Ἑστία» ἐκτὸς τοῦ «Πατρὸς Κωνσταντίου», ἐδημοσίευσε πέρυσι καὶ τὸν «Ἐξ ἔρωτος γάμον», οὗ ἀντάξιον, τὸν «Ὑψηλῆς περιωπῆς γάμον», ἄρτι δημοσιευθέντα ὡς ἀντίρροπον τοῦ προηγουμένου θέλει δημοσιεύσει προσεχῶς.

Σ.τ.Δ.

Ο ΠΑΤΗΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ

[Μυθιστορία Λ. Ἀλεβύ. — Μετάφρασις Π. Ι. Φέρρου].

Α'

Βήματι ἀκμαίῳ ἔτι καὶ στερρῷ γέρων ἱερεὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ὁδοῦ καὶ ὑπὸ καυστικώτατον ἥλιον. Πρὸ τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ὁ πατὴρ Κωνσταντίος ἦτο ἐφημέριος τοῦ μικροῦ ἐκείνου χωρίου, ὅπερ ἐκοιμᾶτο ἐκεῖ ἐν τῇ πεδιάδι, παρὰ τὴν ὄχθην ῥυακίου ὀνομαζομένου Λιζόττης.

Ὁ πατὴρ Κωνσταντίος ἀπὸ ἑνὸς ἤδη τεταρτου τῆς ὥρας ἐπορεύετο κατὰ τὸ μῆκος τοῦ τοίχου τῆς ἐπαύλεως Λογγεβάλ· ὀφθὰς δὲ πρὸ τῆς ὑψηλῆς καὶ ὀγκώδους κιγλιδωτῆς πύλης, στηριζομένης ἐπὶ δύο στύλων ὀγκωδεστάτων ἐκ παλαιῶν λίθων ὑπὸ τοῦ χρόνου κατημαυρωμένων καὶ ἐρθαρμένων, ἔστη καὶ περίλυπος παρετήρησε δύο πελωρίους ἀγγελίας κυανᾶς ἐπικεκολλημένας ἐπὶ τῶν στύλων.

Αἱ ἀγγελίαι δ' ἐκεῖναι ἀνήγγελλον ὅτι τῇ 18 Μαΐου 1881, ἡμέρᾳ τετάρτῃ τῆς ἑβδομάδος, περὶ ὥραν 1 μ. μ. ἔμελλον νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς πλειοψηφισμὸν ἐν τῇ πλησίον πόλει Σουβίνῃ αἱ κτήσεις τοῦ Λογγεβάλ, εἰς τέσσαρα τμήματα διαιρούμεναι· ἦσαν δὲ ταῦτα τὰ τμήματα τὰ ἑξῆς:

Α' Ἡ ἔπαυλις Λογγεβάλ, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς, λαμπρῶν δεξαμενῶν, εὐρυχώρων, χιλίων πεντακοσίων στρεμμάτων περιτετειχισμένων, διατεμνομένη ὑπὸ τοῦ ποταμίου Λιζόττης. Πρώτη προσφορὰ ἑξακόσιαι χιλιάδες φράγκων.

Β' Τὸ κτῆμα τοῦ *Λευκοῦ στεφάνου*, τρισχιλίων στρεμμάτων. Πρώτη προσφορὰ πεντακόσιαι χιλιάδες φράγκων.

Γ' Τὸ κτῆμα Ῥοζεραίη, δισχιλίων καὶ πεντακοσίων στρεμμάτων. Πρώτη προσφορὰ τετρακόσιαι χιλιάδες φράγκων.

Δ' Μέγα καὶ παλαιὸν δάσος τῆς Μιόννης,

τετρακισχιλίων στρεμμάτων. Πρώτη προσφορὰ πεντακόσιαι πεντήκοντα χιλιάδες φράγκων.

Τῶν τεσσάρων δὲ τούτων ἀριθμῶν τὸ ἄθροισμα κάτω τῆς ἀγγελίας ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ οὐκ εὐκαταφρονήτου ἀριθμοῦ δύο ἑκατομμυρίων καὶ πεντακοσίων χιλιάδων φράγκων.

Ἔμελλε λοιπὸν νὰ διαμελισθῇ ἡ θαυμασία ἐκείνη κτῆσις, ἥτις ἀπὸ δύο ἤδη ἑκατονταετηρίδων διαφυγοῦσα τὸν διαμελισμόν, μετεβιβάζετο ἀκεραία ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ Λογγεβάλ. Ἔλεγε δὲ ἡ ἀγγελία ὅτι μετὰ τὴν προσωρινὴν κατακύρωσιν τῶν τεσσάρων τμημάτων, ἔμελλε μετὰ ταῦτα νὰ ἐκτεθῇ εἰς πλειστηριασμὸν τὸ σύνολον τῶν κτήσεων· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ποσὸν ἦτο μέγα, οὐδεὶς ἀγοραστὴς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤθελεν ἐμφανισθῆ.

Ἡ μαρκησία Λογγεβὰλ εἶχεν ἀποθάνῃ πρὸ ἓξ μηνῶν· τῷ 1873 ἐστερήθη τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς υἱοῦ, Ροβέρτου Λογγεβάλ, κληρονόμοι δὲ ἦσαν οἱ τρεῖς ἔγγονοι τῆς μαρκησίας ὁ Πέτρος, ἡ Ἑλένη καὶ ἡ Καμίλλη. Ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ πωλήσωσι τὰς κτήσεις, ἐπειδὴ ἡ μὲν Ἑλένη καὶ ἡ Καμίλλη ἦσαν ἀνήλικες, ὁ δὲ Πέτρος, νέος τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν, τοσοῦτον ἦτο ἄσωτος, ὥστε κατεσπαταλήσεν ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας του καὶ οὐδὲ νὰ διανοηθῇ κἂν ἠδύνατο περὶ ἀνακτήσεως τῶν κτήσεων Λογγεβάλ.

Ἦτο μεσημβρία. Μετὰ μίαν ὥραν ἡ ἔπαυλις Λογγεβὰλ θὰ ἔχῃ νέον κύριον, καὶ τίς ἄρά γε νὰ εἶνε ὁ κύριος οὗτος; Τίς γυνὴ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ ἔμελλε νὰ καταλάβῃ παρὰ τὴν ἑστίαν τὴν θέσιν τῆς μαρκησίας, τῆς γηραιᾶς φίλης τοῦ ἀτυχοῦς ἐφημερίου; Ἐκείνη ᾠκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ἐκείνη ἀνεδέχετο τὴν προμήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ φαρμακείου, τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τῆς Παυλίνης, τῆς θεραπαίνης τοῦ ἐφημερίου. Ἐκείνη δὶς τῆς ἑβδομάδος ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῆς ὀχήματι, μεστῷ παιδικῶν ἐνδυμάτων καὶ χονδρῶν μαλλίνων ἐσωφορίων, ἤρχετο καὶ παρελάμβανε τὸν πατέρα Κωνστάντιον *τὰ βγοῦν τὰ κυνηγήσουν*, ὡς ἔλεγε, *τοὺς πτωχούς*.

Καὶ ταῦτα διανοούμενος ὁ γηραιὸς ἱερεὺς ἐπανέλαβε τὴν πορείαν του. . . Ἔπειτα δὲ διελογίζετο — ἔχουσι δὲ καὶ οἱ ἁγιώτατοι τῶν ἀνθρώπων τὰς ἀδυναμίας των — διελογίζετο, λέγω, καὶ τὰς διὰ μιᾶς ἐξαφανιζομένας τριακοντούτιδας αὐτοῦ συνηθείας· κατὰ πᾶσαν Πέμπτην ἐγευμάτιζεν ἐν τῇ ἐπαύλει. . .

Ἡ μικρὰ Καμίλλη—ἦτο δὲ ὀκτὼ ἐτῶν — ἐρχομένη ἐκάθιζεν ἐπὶ τῶν γονάτων του καὶ τῷ ἔλεγε·

— Ἐρέτε; ἐγὼ θέλω εἰς τὴν ἐκκλησίαν σας νὰ ἐπανδρευθῶ καὶ ἡ μαμὰ θὰ την στολίσῃ τὴν ἐκκλησία μὲ λουλούδια, ποὺ θὰ φαίνεται σὰν ὄμορφο περιβολάκι.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα, ἡ ἄλλοτε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατάμεστος ἀνθέων ἐκ τοῦ ἀνθοκομείου τῆς ἐπαύλεως, ἤδη ἐκοσμεῖτο δι' ὀλίγων τινῶν εὐτελῶν ἀνθοδεσμῶν. Ἄλλοτε κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἑορτὰς ἡ νεᾶνις Ἐβέρτ, ἡ ἀναγνώστρια τῆς δεσποίνης τοῦ Λογγεβάλ, ἐρχομένη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκρουε τὸ ἁρμόνιον, δῶρον τῆς μαρκησίας... Σήμερον δὲ τὸ δύσμοιρον ἁρμόνιον σιωπηλὸν δὲν συνώδευε πλέον τὴν φωνὴν τῶν ψαλτῶν καὶ τὰ ᾄσματα τῶν παίδων. Ἡ κυρία Μπαρμπῶ ἡ διευθύντρια τοῦ ταχυδρομείου ἦτο ὀλίγον τι μουσουργός, καὶ μετὰ χαρᾶς θὰ ἐλάμβανε τὴν θέσιν τῆς κυρίας Ἐβέρτ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα, φοβουμένη μὴ χαρακτηρισθῇ ὡς κληρικόφρων καὶ καταγγελθῇ εἰς τὸν δήμαρχον, ὅστις ἦτο ἐλευθερόφρων, καὶ τοῦτο θὰ ἔβλαπτε βεβαίως τὴν προαγωγήν της.

Ταῦτα διανοούμενος ἀντιπαρῆλθεν ὅλον τὸ μῆκος τοῦ τείχους τοῦ μεγάλου κήπου, οὗ πᾶσα γωνία καὶ πᾶσα καμπὴ ἦσαν οἰκειότατα εἰς τὸν γηραιὸν ἐφημέριον. Ἤδη δὲ ἐβάδιζε παρὰ τὴν ὄχθην τῆς Λιζόττης· ἐκεῖθεν τοῦ ποταμίου ἐξηπλοῦντο οἱ λειμῶνες, ἔτι δὲ πέραν ὑψοῦτο τὸ μέγα καὶ πυκνὸν δάσος τῆς Μιόννης. Νὰ κατακερματισθῶσιν . . . αἱ κτήσεις ἔμελλον νὰ κατακερματισθῶσι! ... Καὶ ἡ καρδία τοῦ δυσμοίρου ἱερέως κατεσπαράσσετο. Ἀπὸ τριακονταετίας ἐθεώρει πάντα ταῦτα ὡς ἓν ὅλον ἀποτελοῦντα, ὡς ἓν σῶμα, καὶ τρόπον τινὰ ὡς περιουσίαν του. Εὑρισκόμενος ἐντὸς τῶν γαιῶν τοῦ Λογγεβὰλ ᾐσθάνετο ὅτι εὑρίσκεται ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ γαίαις. Πλέον δὲ ἢ ἅπαξ τῷ συνέβη νὰ σταθῇ πρὸ ἀπεράντου ἀγροῦ, νὰ ἀνασπάσῃ ἕνα στάχυν μεστὸν καὶ ἐκκοκίζων αὐτὸν νὰ εἴπῃ:

— Πάει καλά! εἶνε ὥριμος ὁ σῖτος καὶ ἐξαίρετος. Ἐφέτος θὰ ἔχωμεν συγκομιδὴν ἀξιόλογον.

Καὶ περιχαρὴς ἐπανελάμβανε τὴν πορείαν του διὰ τῶν ἀγρῶν *του*, τῶν νομῶν *του*, τῶν λειμώνων *του*. Συντόμως δ' εἰπεῖν ὅλος αὐτοῦ ὁ βίος, πᾶσαι αἱ ἕξεις καὶ πᾶσαι αὐτοῦ αἱ ἀναμνήσεις ἦσαν συνδεδεμέναι πρὸς τὰς κτήσεις ἐκείνας, ὧν ἡ ὑστάτη ὥρα ἤγγικεν ἤδη.

Ὁ ἐφημέριος διέκρινε μακρόθεν τὸ κτῆμα τοῦ *Λευκοῦ στεφάνου*, οὗ αἱ ἐξ ἐρυθρῶν κεραμων στέγαι ἐφαίνοντο ζωηρόταται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πρασίνου χρώματος τῶν πυκνῶν καὶ ὑψικόμων δένδρων τοῦ δάσους. Καὶ ἐκεῖ δὲ ὁ ἱερεὺς εὑρίσκετο ὡς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ κτήματι. Διότι ὁ ἐπιστάτης τῆς μαρκησίας, ὁ Βερνάρδος, ἦτο φίλος του, καὶ ὁσάκις ὁ γηραιὸς ἐφημέριος ἐξήρχετο εἰς ἐπίσκεψιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀσθενούντων, καὶ τον κατελάμβανεν ἡ νὺξ καταπεπονημένον καὶ αἰσθανόμενον τοὺς μὲν πόδας του ὑποτρέμοντας, τὸν δὲ στόμαχον

ἐνοχλούμενον ὑπὸ ἐλαφρῶν σπασμῶν, κατέλυεν εἰς τὸ κτῆμα καὶ ἐδείπνει μετὰ τοῦ ἐπιστάτου· καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν ὁ Βερνάρδος ἐζεύγνυε τὴν γηραιὰν μέλαιναν φορβάδα του εἰς τὸν μικρόν του δίφρον καὶ μετέφερε τὸν ἐφημέριον εἰς Λογγεβάλ. Καθ' ὁδὸν δὲ ἐφλυάρουν καὶ συνεζήτουν μετὰ πολλῆς σφοδρότητος. . . Καὶ ὁ μὲν ἐφημέριος ἐπέπληττε τὸν ἐπιστάτην διότι δὲν ἐφοίτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὗτος δὲ ἀπεκρίνετο:

— Ἡ γυναῖκά μου καὶ τὰ κορίτσια μου πηγαίνουν γιὰ 'μένα. . . Ἔτσι τὸ ἔχουμ' ἐμεῖς, δέσποτά μου. Ἡ γυναῖκες βαστοῦν τὴ θρησκεία, καὶ θὰ ἀνοίξουν καὶ 'ς ἐμᾶς *τὰς πύλας τοῦ Παραδείσου*.

Καὶ μετὰ κακεντρεχείας προσέθετε μαστίζων ἐλαφρὰ τὴν φορβάδα:

— Ἂν ὑπάρχῃ!

Ὁ δὲ γηραιὸς ἱερεὺς ἀναπηδῶν ἐν τῷ μικρῷ δίφρῳ:

— Πῶς!, ἀνεφώνει, ἂν ὑπάρχῃ; Ἀλλὰ βεβαίως ὑπάρχει!

— Τότε λοιπὸν θὰ εἶσθε μέσα, δέσποτά μου. Σεῖς λέτε πῶς δὲν εἶνε βέβαιον. . . μὰ καὶ ἐγὼ σᾶς λέγω ὅτι εἶνε. . . Θὰ εἶσθε μέσα! Θὰ εἶσθε μέσα! Θὰ στέκεσθε 'ς τὴ θύρα καὶ θὰ ἔχετε τὸν νοῦ σας νὰ ἰδῆτε κάνένα ἐνορίτη σας. . . Καὶ θὰ λέτε 'ς τὸν Ἅγιον Πέτρον . . . ὁ Ἅγιος Πέτρος ἀλήθεια δὲν κρατεῖ *τὰς κλεῖδας τοῦ Παραδείσου*;

— Ναί, ὁ Ἅγιος Πέτρος.

— Λοιπόν, θά του εἰπῆτε τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἂν τον ἰδῆτε πῶς ἑτοιμάζεται νά μου σφαλήσῃ τὴ θύρα, ἐπειδὴ τάχα καὶ δὲν ἐπήγαινα τακτικὰ 'ς τὴν ἐκκλησία, θά του εἰπῆτε «Μπᾶ! ἄφησέ τον καὶ δὲν πειράζει . . . Εἶνε ὁ Βερνάρδος, ἐπιστάτης τῆς κυρίας μαρκησίας, καλὸς ἄνθρωπος. Αὐτὸς ἦτον καὶ δημοτικὸς σύμβουλος καὶ ἐψήφισε νὰ μείνουν ἡ καλογρηὲς ποὺ ἤθελαν νά της διώξουν ἀπὸ τὸ δῆμο». Τότε ὁ Ἅγιος Πέτρος θὰ συγκινηθῇ καὶ θά μου εἰπῇ: «Ἂς εἶνε! ἔμβα, Βερνάρδε, ἂς ἔχῃς χάρι, νὰ μὴ χαλάσουμε τὸ χατῆρι τοῦ ἁγίου ἐφημερίου», ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ 'πάνω θὰ εἶσθε ἐφημέριος, καὶ μάλιστα ἐφημέριος τοῦ Λογγεβάλ. Εἰ δὲ μὴ τί τον θέλετε τὸν Παράδεισον, ἂν δὲν εἶσθε καὶ ἐφημέριος τοῦ Λογγεβάλ;

Ἐφημέριος τοῦ Λογγεβάλ, μάλιστα, διότι ἐκ νεότητός του ἦτο, οὐδέποτε δὲ ἐπεθύμησεν ἄλλο τίποτε, οὐδὲ ἠθέλησε. Τρὶς ἢ τετράκις τῷ ἐγένοντο προτάσεις περὶ μεταθέσεως εἰς ἀνωτέρας θέσεις καὶ ἐπικερδεστέρας, ἀλλ' αὐτὸς ἀπεποιήθη, διότι ἠγάπα τὴν μικράν του ἐκκλησίαν, τὸ μικρόν του χωρίον, τὸ μικρόν του πρεσβυτέριον, διότι ἐκεῖ ἦτο μόνος, ἥσυχος, τὰ πάντα ἐκτελῶν αὐτός, περιοδεύων ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὑπὸ τὴν βροχήν, ὑπὸ τὸν ἄνεμον, ὑπὸ τὴν χάλαζαν. Καὶ τὸ μὲν σῶμά του ἦτο ἀπεσκληρυμένον ὑπὸ τῶν πόνων καὶ τῶν ἀγώνων, ἀλλ' ἡ ψυχή του διέμενεν ἤρεμος καὶ τρυφερά.

Ἔζη ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ του, μεγάλῃ χωρικῇ οἰκίᾳ χωριζομένῃ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ μόνου τοῦ νεκροταφείου. Ὁσάκις ἀνέβαινε τὴν κλίμακα ἵνα ἁπλώσῃ τοὺς κλάδους τῶν ἀπιδεῶν καὶ τῶν ῥοδακινεῶν του, διέκρινεν ὑπεράνω τοῦ σάγματος τοῦ τοίχου τοὺς τάφους, ἐφ' ὧν ἀπήγγειλεν ἄλλοτε τὰς ὑστάτας εὐχὰς καὶ ἐπέρριψε τὰς πρώτας πτυαριὰς τοῦ χώματος. Τότε δὲ ταυτοχρόνως ἐν ᾧ εἰργάζετο διευθετῶν τοὺς κλάδους, ἔλεγε νοερῶς σύντομον εὐχὴν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν νεκρῶν ἐκείνων, περὶ ὧν ὑπώπτευεν ὅτι ἐκρατοῦντο ἔτι ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ[1]. Ἡ πίστις τοῦ γηραιοῦ ἐφημερίου ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ἤρεμος.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν τάφων ἐκείνων ὑπῆρχε τάφος, ὃν μᾶλλον ἐπεσκέπτετο καὶ ὑπὲρ οὗ συχνότερον ἐδέετο. Ὁ τάφος τοῦ παλαιοῦ φίλου του, τοῦ ἰατροῦ Ῥαινάλδου, ἐκπνεύσαντος ἐν ταῖς ἀγκάλαις του τῷ 1871, καὶ πῶς ἐκπνεύσαντος! Ὁ ἰατρὸς ὅμοιος τῷ Βερνάρδῳ οὐδέποτε ἤρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὐδ' ἐξωμολογήθη ποτέ. Ἀλλ' ἦτο ὅμως ἀνὴρ ἀγαθώτατος, ἐλεήμων, σφόδρα συμπαθῶν τοῖς πάσχουσι! . . . Ἡ μόνη δὲ μέριμνα καὶ ὁ μόνος φόβος τοῦ ἐφημερίου ἦτο, ποῦ ἄρά γε νὰ εὑρίσκεται ὁ φίλος του Ῥαινάλδος; Ἔπειτα δὲ ἐνθυμούμενος τὸν ἔντιμον βίον τοῦ ἀγροτικοῦ ἰατροῦ, τὸ θάρρος αὐτοῦ καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, ἐνθυμούμενος τὸν θάνατόν του, καὶ μάλιστα τὸν θάνατόν του! ἔλεγε καθ' ἑαυτόν:

— Ἐν τῷ Παραδείσῳ! δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀλλοῦ. Ὁ παναγαθος Θεὸς πιθανὸν νὰ τον ὑπέβαλεν ὀλίγον εἰς τὸ Καθαρτήριον . . . ἀλλὰ μόνον διὰ τὸν τύπον. . . καὶ μόλις μετὰ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας θὰ τον ἀνέσυρεν ἔξω . . .

Ταῦτα πάντα διενοεῖτο ὁ γηραιὸς ἐφημέριος ἐν ᾧ ἐπορεύετο πρὸς τὴν πόλιν Σουβινήν, ἵνα μάθῃ παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς μαρκησίας τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πλειστηριασμοῦ, ἵνα μάθῃ τίνες ἦσαν οἱ νέοι κύριοι τοῦ Λογγεβάλ. Τῷ ὑπελείπετο δὲ νὰ διανύσῃ ὁδὸν ἑνὸς χιλιομέτρου ἵνα φθάσῃ εἰς τὰς πρώτας οἰκίας τῆς πόλεως. Διερχόμενος δὲ ἔξω τοῦ κήπου Λαβαρδὲν ἤκουσεν ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του φωνὰς προσκαλούσας αὐτόν·

— Πάτερ Κωνστάντιε! Πάτερ Κωνστάντιε!

Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ περιβόλου τοῦ κήπου, κατέλιγε δενδροστοιχία μακρὰ φιλυρῶν καὶ ἀπετελεῖτο μικρὸν δῶμα, ὁ δὲ ἐφημέριος ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδεν ἐπὶ τοῦ δώματος τὴν κόμησσαν Λαβαρδὲν καὶ τὸν υἱόν της Παῦλον.

— Ποῦ πηγαίνετε, ἅγιε δέσποτα; ἠρώτησεν ἡ κόμησσα.

1. Καθ' ἃ οἱ Δυτικοὶ δοξάζουσι.

— Εἰς τὴν Σουβινὴν νὰ μάθω . . .

— Καλὲ μείνατ' ἐδῶ . . . Ὁ κύριος Λαρνὰκ θὰ ἔλθῃ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πλειστηριασμοῦ νὰ μ' ἀναγγείλῃ τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁ πατὴρ Κωνσταντιος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ δώματος.

Ἡ Γερτρούδη Λαννιλίς, κόμησσα Λαβαρδέν, ὑπῆρξε γυνὴ δυστυχεστάτη. Δεκακοταέτις διέπραξεν ἀκρισίαν, τὴν μόνην μὲν καθ' ὅλον αὐτῆς τὸν βίον, ἀλλ' ἀνεπανόρθωτον. Ὑπανδρεύθη ἐξ ἔρωτος, ἐν στιγμῇ ὁρμῆς καὶ ἐξάψεως καὶ θαυμασμοῦ τὸν κύριον Λαβαρδέν, νέον ἐκ τῶν ἐρασμιωτάτων καὶ τῶν εὐφυεστάτων. Ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν την ἠγάπα καὶ ἐνυμφεύετο ἐξ ἀνάγκης καὶ μόνον, διότι κατασπαθήσας μέχρι καὶ τοῦ ὑστάτου ὀβολοῦ τὴν περιουσίαν του, ἔζη ἀπὸ διετίας ἤδη συντηρούμενος διὰ δανείων. Ἡ νεᾶνις Λαννιλὶς ἐγίνωσκε πάντα ταῦτα, ἀλλ' εἰς οὐδὲν αὐτὰ λογιζομένη ἔλεγε καθ' ἑαυτήν: «Θά τον ἀγαπῶ τόσον, ὥστε ἐπὶ τέλους θά μ' ἀγαπήσῃ καὶ αὐτός».

Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθον πᾶσαι αὐτῆς αἱ συμφοραί. Ἡ ὕπαρξις αὐτῆς θὰ ἦτό πως ἀνεκτή, ἐὰν μὴ ἠγάπα καθ' ὑπερβολὴν τὸν ἄνδρα της. Ἀλλ' οὐδὲν διὰ τῆς ἀγάπης κατώρθωσε· διότι αὐτός, ἐνοχλούμενος μᾶλλον καὶ καταπιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων ἐνδείξεων τοῦ ἔρωτός της, ἐπανέλαβε τὸν πρότερον βίον του καὶ ἐξηκολούθησε διάγων ἐν ἄκρᾳ ἀταξίᾳ καὶ ἀσωτίᾳ. Πεντεκαίδεκα δὲ ὅλα ἔτη ὑπέφερεν ἡ κυρία Λαβαρδὲν ἀνήκουστα μαρτύρια μετὰ καρτερίας, ἥτις μόνον πρὸς τὸ θεαθῆναι ἦτο ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ της, οὐδεμίαν εὑρίσκουσα ἀνακούφισιν, οὐδεμίαν θεραπείαν τοῦ ἔρωτος τοῦ κατασπαράσσοντος αὐτήν.

Ὁ κύριος Λαβαρδὲν ἀπέθανε τῷ 1869 καταλιπὼν υἱὸν ἐτῶν δεκατεσσάρων, παρ' ᾧ ἀνεφαίνοντο ἤδη πάντα τοῦ πατρός του τὰ ἐλαττώματα καὶ πᾶσαι αἱ χάριτες. Ἡ περιουσία τῆς κυρίας Λαβαρδὲν δὲν ἐκινδύνευσε μὲν κίνδυνον μέγαν, ἀλλ' ὅπως δήποτε ὅμως ἔπαθε καὶ ἠλαττώθη ὀλίγον· διότι ἡ κυρία Λαβαρδὲν ἐπώλησε τὸ ἐν Παρισίοις μέγαρον, καὶ ἀπωχωρήσασα εἰς τὴν ἐξοχὴν ἔζη μετὰ πολλῆς τάξεως καὶ οἰκονομίας, περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζουσα ἢ περὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ υἱοῦ της.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα νέαι λῦπαι καὶ πικρίαι την ἀνέμενον. Ὁ Παῦλος Λαβαρδὲν ἦτο νέος εὐφυής, ἀξιέραστος καὶ ἀγαθός, ἀλλ' ἀνυπότακτος ὅλως καὶ λίαν φυγόπονος, ὥστε ἀπηλπίσθησαν οἱ τρεῖς ἢ τέσσαρες αὐτοῦ διδάσκαλοι, μάτην ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐμβάλωσιν ἐμβριθές τι καὶ σπουδαῖον εἰς τὴν κεφαλήν του. Προσελθὼν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν ἀπερρίφθη καὶ τότε ἤρχισε νὰ κατατρώγῃ ἐν Παρισίοις μετ' ἀνυπολογίστου ταχύτητος καὶ ἀκρισίας τριακοντακισμύρια φράγκα. Μετὰ δὲ ταῦτα καταταχθεὶς εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα τῶν κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς, ηὐτύχησε νὰ μετάσχῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μικροῦ τινος ἀποσπάσματος ἀποστελλομένου εἰς Σαχάραν, καὶ προσενεχθεὶς ἀνδρείως, ἐγένετο τάχιστα λοχίας καὶ μετὰ τρία ἔτη ἀνθυπολοχαγός· ἀλλὰ ἐν Ἀλγερίῳ διατρίβων περιέπεσεν εἰς τὸν ἔρωτα νεαρᾶς ἠθοποιοῦ ᾀδούσης τὴν «Κόρην τῆς Ἀγγοῦς» ἐν τῷ ἐκεῖ θεάτρῳ· καὶ ἐπειδὴ ἔληγεν ἤδη καὶ ἡ θητεία του, παρῃτήθη τοῦ βαθμοῦ του καὶ παραλαβὼν τὴν νεαρὰν ἀοιδὸν ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ ἀντικατέστησεν αὐτὴν διά τινος. . . ὀρχηστρίδος καὶ ταύτην διά τινος... κωμῳδοῦ καὶ τὴν κωμῳδὸν διά τινος... ἱππευτρίας τοῦ Ἱπποδρόμου. Ἔζησε δὲ τὴν λαμπρὰν ἅμα δὲ καὶ ἀθλίαν ζωὴν τῶν ἀργῶν ἀνθρώπων. . . Ἀλλὰ τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας μῆνας διήρχετο ἐν Παρισίοις. Ἡ μήτηρ του τῷ ἐχορήγει κατ' ἔτος πρὸς συντήρησίν του τριακοντακισχίλια φράγκα, δηλώσασα ῥητῶς ὅτι οὐδὲ ὀβολὸν θὰ λάβῃ περιπλέον πρὶν ἢ νυμφευθῇ. Ἐκεῖνος δὲ ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι ἡ μήτηρ του πᾶν ὅ τι ἔλεγε καὶ τὸ ἐξετέλει ἀκριβέστατα. Λοιπὸν τί ἔκαμνε καὶ αὐτός; ἐδαπάνα τὴν ἐτησίαν χορηγίαν του ἐν διαστήματι τριῶν μόνον μηνῶν μεταξὺ Μαρτίου καὶ Μαΐου, ζῶν μετὰ πάσης λαμπρότητος καὶ δαπανηρᾶς πολυτελείας, ἔπειτα δὲ ἐπανήρχετο πλησίον τῆς μητρός του εὐπειθέστατος καὶ διῆγε φρονιμώτατα, καταγινόμενος εἰς τὸ κυνήγιον, τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν ἱππασίαν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐν Σουβινῇ σταθμεύοντος συντάγματος τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὅτε ὁ πατὴρ Κωνσταντιος ἐκάθισεν ἀπέναντι τῆς κυρίας Λαβαρδέν:

— Δύναμαι, τῷ εἶπε, χωρὶς νὰ περιμένωμεν νὰ ἔλθῃ ὁ κύριος Λαρνάκ, νὰ σας εἴπω τὰ ὀνόματα τῶν νέων κυρίων τοῦ Λογγεβάλ. Κατὰ τοῦτο εἶμαι πολὺ ἥσυχη καὶ δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῶν συνδυασμῶν μας. Διὰ νὰ μὴ καταντήσωμεν εἰς ἀνοήτους διαφοράς, συνεφωνήσαμεν ὁ γείτων μου κύριος Λαρνάκ, ὁ κύριος Γαλλὰρδ μέγας τραπεζίτης ἐν Παρισίοις καὶ ἐγώ. Ὁ κύριος Λαρνὰκ θὰ λάβῃ τὴν Μιόννην, ὁ κύριος Γαλλὰρδ τὴν ἔπαυλιν τοῦ *Λευκοῦ στεφάνου*, ἐγὼ τὴν Ῥοζεραίην. Εἰξεύρω ἐγώ, πάτερ Κωνσταντιε, ἀνησυχεῖτε περὶ τῶν πτωχῶν σας. Ἀλλὰ μή σας μέλει. Οἱ Γαλλὰρδ εἶνε πλουσιώτατοι καὶ θά σας δίδουν πολλὰ χρήματα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐφάνη μακρόθεν ἐρχομένη ἅμαξα ὑπὸ νέφους κονιορτοῦ περικεκαλυμμένη.

— Ἰδοὺ ὁ κύριος Λαρνάκ, ἀνεφώνησεν ὁ Παῦλος. Ἐγνώρισα τοὺς ἵππους του.

Καὶ οἱ τρεῖς ἐν τάχει καταβάντες τοῦ δώματος εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἵστατο ἡ ἅμαξα πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς κλίμακος.

— Λοιπόν! ἠρώτησεν ἡ κ. Λαβαρδέν.

— Λοιπόν! ἀπεκρίθη ὁ κ. Λαρνάκ, δὲν ἐκάμαμεν τίποτε . . . .

— Πῶς! τίποτε; ἀνεφώνησεν ἡ κ. Λαβαρδὲν κάτωχρος καὶ σφόδρα συγκεκινημένη.

— Τίποτε, τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, κάνεις κάνεις.

Καὶ ὁ κ. Λαρνὰκ πηδήσας ἀπὸ τῆς ἁμάξης διηγήθη τὰ γενόμενα κατὰ τὸν πλειστηριασμόν.

— Τὰ πάντα, εἶπε, κατ' ἀρχὰς ἐβάδιζον κανονικώτατα. Ἡ ἔπαυλις κατεκυρώθη εἰς τὸν κ. Γαλλὰρδ ἀντὶ 600,050 φράγκων, χωρὶς νὰ ἐμφανισθῇ πλειοδότης . . . Πεντήκοντα δραχμῶν προσθήκη ἤρκεσε. Ἀλλὰ περὶ τοῦ *Λευκοῦ στεφάνου* συνήφθη μικρά τις μάχη, διότι ἡ πρώτη προσφορὰ αἱ 500,000 φράγκων ἀνέβησαν εἰς 520,000 καὶ νικητὴς ἀνεδείχθη πάλιν ὁ κ. Γαλλάρδ. Νέα μάχη καὶ ζωηροτέρα συνάπτεται περὶ τῆς Ῥοζεραίης, ἥτις τέλος κατακυροῦται ἐπ' ὀνόματί σας, κυρία μου, ἀντὶ 455, χιλιάδων φράγκων... καὶ ἐγὼ οὐδένα ἔχων ἀντίπαλον λαμβάνω τὸ δάσος τῆς Μιόννης, αὐξήσας τὴν πρώτην προσφορὰν κατὰ ἑκατὸ φράγκα. Τὰ πάντα ἐφαίνοντο τετελεσμένα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ διαλυθῇ ἡ ὁμήγυρις. Οἱ περίεργοι περιεστοίχιζον τοὺς πράκτορας ἡμῶν ἐρωτῶντες τὰ ὀνόματα τῶν καθ' αὐτὸ ἀγοραστῶν. Ἐν τούτοις ὁ προϊστάμενος τοῦ πλειστηριασμοῦ παραγγέλλει σιωπήν, καὶ ὁ κῆρυξ κηρύττει τὴν διὰ μιᾶς πώλησιν καὶ τῶν τεσσάρων ὁμοῦ τμημάτων καὶ ὁρίζει ὡς πρώτην προσφορὰν δύο ἑκατομμύρια καὶ πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, χιλιάδας φράγκων. Εἰρωνικὸν ψιθύρισμα ἠκούσθη ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ καὶ πανταχόθεν ἠκούοντο αἱ λέξεις: «Μηδέν, ἔλα τελείωνε, μηδέν . . .» Ἀλλ' ὁ μικρὸς Γιλβέρτος, ὅστις ἦτο μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ ὅστις μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης οὐδὲν σημεῖον ζωῆς ἔδειξε, προχωρεῖ καὶ λέγει ἀταράχως: «Ἔχω ἀγοραστὴν καὶ διὰ τὰ τέσσαρα ὁμοῦ τμήματα ἀντὶ 2,200,000 φράγκων». Ὡς κεραυνὸς ἐνέσκηψεν ὁ λόγος τοῦ Γιλβέρτου. Βοὴ μεγάλη ἠκούσθη καὶ ἔπειτα ἐγένετο σιγὴ βαθυτάτη. Ἦσαν ἐκεῖ συνηγμένοι πάντες οἱ κτηματίαι καὶ οἱ καλλιεργηταὶ τῶν περιχώρων, καὶ νὰ ἀκούσουν τόσον ποσὸν χρημάτων ῥιπτόμενον εἰς τὴν γῆν! Θάμβος καὶ σέβας κατέλαβε τοὺς πάντας . . . Ἐν τούτοις ὁ κ. Γαλλὰρδ κύπτει εἰς τὸ οὖς τοῦ Σανδριέρ, τοῦ πράκτορός του καὶ μάχη συνάπτεται μεταξὺ Γιλβέρτου καὶ Σανδριέρ . . . . Τὸ ποσὸν ἀνεβιβάσθη εἰς 2,500,000 φράγκων. . . Ὁ κ. Γαλλὰρδ φαίνεται ἐνδοιάζων πρὸς στιγμήν . . . . ἀλλ' ἀποφασίζει, καὶ . . . ἐξακολουθεῖ μέχρι τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων . . . Αὐτοῦ ἐστάθη, καὶ τὸ ὅλον ὁμοῦ κατεκυρώθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Γιλβέρτου. . . Οἱ πάντες σπεύδοντες τὸν συμπιέζουν . . . Τὸ ὄνομα, τὸ ὄνομα τοῦ ἀγοραστοῦ; — Εἶνε μία Ἀμερικανίς, ἀποκρίνεται ὁ Γιλβέρτης, ὀνομάζεται κυρία Σκώτ».

— Κυρία Σκώτ! ἀνεφώνησεν ὁ Παῦλος.

— Τὴν γνωρίζεις; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ του.

— Ἂν την γνωρίζω! ... ἂν τήν! ... καθ' ὅλου. . . Ἀλλὰ ἐπῆγα εἰς τὸν χορόν της πρὸ ἓξ μηνῶν.

— Εἰς τὸν χορόν της! ... καὶ δὲν την γνωρίζεις! . . . Τί μέρος λόγου λοιπὸν εἶνε αὐτὴ ἡ κυρία;

— Εἶνε χαριεστάτη, ἐρασμιωτάτη, ἐξαισία, θαῦμα θαυμάτων!

— Καὶ ὑπάρχει κύριος Σκώτ;

— Βεβαίως, ὑψηλὸς καὶ ξανθός. Ἦτο καὶ αὐτὸς εἰς τὸν χορόν της ... Μοῦ τον ἔδειξαν ... Ἐχαιρέτιζεν ἀδιακρίτως δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἀλλὰ καθόλου δὲν διεσκέδαζε, σᾶς βεβαιῶ. Μᾶς παρετήρει καὶ ἐφαίνετο λέγων: «Τί εἶν' ὅλοι αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ἄνδρες. . . Τί θέλουν ἐδῶ εἰς τὴν αἴθουσάν μου; . . .» Ἠθέλομεν νὰ ἴδωμεν τὸν κύριον Σκώτ καὶ τὴν μὶς Πέρσιβαλ, ἀδελφὴν τῆς κυρίας Σκώτ . . . Καὶ ἤξιζε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τὸν κόπον!

— Αὐτοὺς τοὺς Σκώτ, εἶπεν ἡ κυρία Λαβαρδὲν ἀποτεινομένη πρὸς τὸν κ. Λαρνάκ, τοὺς γνωρίζετε;

— Μάλιστα, κυρία, τοὺς γνωρίζω ... Ὁ κ. Σκὼτ εἶνε Ἀμερικανός, τεραστίως πλούσιος, ἐλθὼν πέρυσιν εἰς Παρισίους νὰ ἀποκατασταθῇ... Εὐθὺς ὡς ἤκουσα τὸ ὄνομά του ἐνόησα ὅτι ἡ νίκη ἦτο βεβαιοτάτη· διότι ἡ οἰκογένεια Σκὼτ ἠγόρασε κατὰ πρῶτον ἐν Παρισίοις μέγαρον δύο ἑκατομμυρίων φράγκων πρὸς τὸ ἄλσος τοῦ Μονσῶ.

— Μάλιστα κατὰ τὴν ὁδὸν Μουρίλλου, εἶπεν ὁ Παῦλος, διότι, ὡς σας εἶπον, ἐπῆγα εἰς τὸν χορόν των. Ἦτο. . .

— Ἄφες λοιπὸν τὸν κ. Λαρνὰκ νὰ ὁμιλήσῃ τώρα, καὶ ἔπειτα μᾶς διηγεῖσαι τὴν ἱστορίαν τοῦ χοροῦ τῆς κυρίας Σκώτ.

— Ἀποκατεστάθησαν λοιπὸν οἱ Ἀμερικανοί μου ἐν Παρισίοις καὶ ἤρχισε νὰ πίπτῃ χρυσῆ βροχή. Ὡς ἀληθεῖς ὀψίπλουτοι ἐσκόρπιζαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰ χρήματα, διότι πρέπει νὰ εἰξεύρετε ὅτι ἡ περιουσία των εἶνε μόλις χθεσινή. Διηγοῦνται ὅτι ἡ κυρία Σκὼτ πρὸ δέκα ἐτῶν ἐζήτει ἐλεημοσύνην εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Νέας Ὑόρκης.

— Ἐζήτει ἐλεημοσύνην!

— Οὕτω λέγουν, κυρία. Ἔπειτα ὑπανδρεύθη τὸν Σκώτ, υἱὸν τραπεζίτου τῆς Νέας Ὑόρκης — . καὶ διὰ μιᾶς ἐκέρδισαν μίαν δίκην καὶ τὰ

χρήματα ἦλθον εἰς τὰς χεῖράς των ὄχι ἑκατομμύρια, ἀλλὰ δεκάδες ὅλαι ἑκατομμυρίων. Ἔχουν ἐν Ἀμερικῇ, δὲν εἰξεύρω ποῦ, ἀργυρωρυχεῖον, ἀκούετε, μεταλλεῖον σπουδαῖον, ἀληθινὸν μεταλλεῖον, μεταλλεῖον ἀργύρου. . . . καὶ αὐτὸ τὸ μεταλλεῖον ἔχει ἄργυρον. . . Ἀ ! νὰ ἰδῆτε τί πολυτέλεια θὰ ἀνατείλῃ εἰς τὸ Λογγεβάλ ! . . . Ἡμεῖς θὰ φαινώμεθα πτωχοί, ὅλοι οἱ ἐδῶ πλούσιοι. Λέγουν ὅτι δύνανται νὰ ἐξοδεύουν καθ' ἡμέραν ἑκατὸ χιλιάδας φράγκων.

— Χαρὰ 'ς τοὺς γείτονας ! ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Λαβαρδέν. Μία ἐκεῖ τυχοδιῶκτις!... Καὶ δὲν φθάνει τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ χειρότερον. . . μία αἱρετική, πάτερ Κωνσταντιε, διαμαρτυρομένη, προτεστάντις !

Αἱρετική ! διαμαρτυρομένη ! Ὦ τὸν δύσμοιρον ἐφημέριον ! Καὶ ἴσα ἴσα ὁ γηραιὸς τοῦτο εὐθὺς διενοήθη ἅμ' ἀκούσας τὰς λέξεις τοῦ κ. Λαρνάκ : *μία Ἀμερικανίς, ἡ κυρία Σκώτ.* Ὥστε ἡ νέα δέσποινα τῆς ἐπαύλεως δὲν ἔμελλε νὰ φοιτᾷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ! Διότι αὐτὸν τί τὸν ἔμελεν ἐὰν ἄλλοτε ἦτο ἐπαῖτις ! Τί τὸν ἔμελεν ἐὰν εἶχε δεκάδας καὶ μάλιστα δεκάδας ἑκατομμυρίων, ἀφ' οὗ δὲν ἦτο καθολική ! Δὲν θὰ ἐβάπτιζε τὰ παιδία τῶν χωρικῶν, καὶ τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἐπαύλεως, ἐν ᾧ συχνάκις ὁ γηραιὸς ἐφημέριος προσεκαλεῖτο νὰ λειτουργήσῃ, ἐπέπρωτο νὰ μετασχηματισθῇ εἰς προτεσταντικὸν προσευκτήριον, ἔνθα ἔμελλε νὰ ἀντηχῇ ἡ παγερὰ ὁμιλία ἱερέως τινὸς καλβίνου ἢ λουθηρανοῦ.

Ἐν μέσῳ δὲ πάντων τῶν κατατεθλιμμένων καὶ ἀπηλπισμένων, μόνος ὁ Παῦλος ἐφαίνετο περιχαρὴς καὶ φαιδρός.

— Ἐρασμιωτάτη αἱρετικὴ ὁπωσδήποτε !, εἶπε, καὶ μάλιστα, ἂν θέλετε, δύο ἐρασμιώταται αἱρετικαί ! Πρέπει νὰ τας ἰδῆτε τὰς δύο ἀδελφὰς ἐφίππους εἰς τὸ δάσος, ἀκολουθουμένας ὑπὸ δύο τόσων δὰ ἱπποκόμων. . .

— Ἐμπρὸς λοιπόν, Παῦλε, εἰπέ μας ὅ τι εἰξεύρεις, εἰπέ μας περὶ τοῦ χοροῦ. . . Πῶς ἐπῆγες εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀμερικανίδων ;

— Ὅλως τυχαίως ! . . . Ἦτο Τετάρτη καὶ ἡ θεία μου ἡ Βαλεντίνη ἐδέχετο τὴν ἑσπέραν ἐκείνην. Ἐπιστρέφω 'ς τὰς δέκα· ἀλλὰ πρέπει νὰ εἰξεύρετε ὅτι αἱ Τεταρταὶ τῆς θείας μου Βαλεντίνης δὲν εἶνε πολὺ διασκεδαστικαί... Μετὰ εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας βλέπω τὸν Ῥογῆρον, ὅστις ἱεροκρυφίως ἡτοιμάζετο νὰ δραπετεύσῃ. Τὸν προφθάνω εἰς τὴν ἔξω θύραν καὶ προσπαθῶ νὰ τον κρατήσω. «Ἀ μπᾶ !, μοῦ λέγει, τῶν ἀδυνάτων ! δὲν εἰμπορῶ νὰ μείνω. — Καὶ ποῦ πηγαίνεις ;—Εἰς τὸν χορόν.—Τίνος;—Εἰς τοῦ Σκώτ· ἔρχεσαι καὶ σύ ;—Δὲν εἶμαι προσκεκλημένος.—Καὶ μήπως εἶμ' ἐγώ !—Πῶς ! δὲν εἶσαι ; — Ὄχι, θὰ ὑπάγω μ' ἕνα φίλον μου. — Καὶ τους γνωρίζει ὁ φίλος σου τοὺς Σκώτ ; — Μόλις, ἀλλ' ἀρκετὰ ὥστε νὰ μας παρουσιάσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς δύο. . . Ἔλα λοιπόν. . . Θὰ ἰδῇς τὴν κυρίαν Σκώτ. — Ὦ ! τὴν εἶδα ἔφιππον εἰς τὸ δάσος.—Ὅταν εἶν' ἔφιππος δὲν ἔχει ἀνοικτὰ τὰ στήθη. . . δὲν εἶδες τοὺς ὤμους της. . . καὶ ἴσα ἴσα τοὺς ὤμους της πρέπει νὰ ἰδῇς. . . δὲν ὑπάρχει μέχρις ὥρας ἄλλο πρᾶγμα καλλίτερον ἐν Παρισίοις. . .» Καὶ τί νὰ σας εἰπῶ ! ἐπῆγα εἰς τὸν χορόν. . . καὶ εἶδα τὰ κόκκινα μαλλιὰ τῆς κυρίας Σκώτ . . . καὶ εἶδα τοὺς λευκοὺς ὤμους τῆς κυρίας Σκώτ. . καὶ ἐλπίζω νὰ τους ἐπανίδω ὅταν θὰ γείνουν χοροὶ εἰς Λογγεβάλ. . .

— Παῦλε ! ὑπέλαβεν ἡ κ. Λαβαρδὲν δεικνύουσα αὐτῷ διὰ νεύματος τὸν γηραιὸν ἐφημέριον.

— Ὦ ! πάτερ Κωνσταντιε, ζητῶ συγγνώμην...Μήπως εἶπα τίποτε ; ... Δὲν πιστεύω ...

Ὁ τάλας ἐφημέριος οὐδὲν ἤκουσε, διότι ἀλλοῦ εἶχε τὸν νοῦν του. Ἐφανταζετο καθ' ὁδὸν τὸν νέον ἐφημέριον τῆς ἐπαύλεως ἱστάμενον πρὸ ἑκάστης οἰκίας καὶ εἰσάγοντα ὑπὸ τὰς θύρας τομίδια προτεσταντικῶν βιβλίων.

Ἐξακολουθῶν ὁ Παῦλος τὴν διήγησιν του περιέγραψεν ἔνθους τὸ μέγαρον...θαῦμα ἰδέσθαι.

— Ἀφιλοκαλία καὶ χονδροκοπιά, ὑπέλαβεν ἡ κ. Λαβαρδέν.

— Καθόλου, μητέρα, καθόλου ! οὔτε ἀφιλοκαλία οὔτε χονδροκοπιά... Ἔπιπλα θαυμάσια, ἐν τάξει μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ πρωτοτυπίας... φυτοκομεῖον ἀπαράμιλλον, κατακλυζόμενον ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἐντὸς τοῦ φυτοκομείου ἦσαν τὰ διάφορα ἀναψυκτικά, ὑποκάτω κληματαριᾶς φορτωμένης σταφύλια... καὶ ἦτο Ἀπρίλιος... καὶ ὅστις ἤθελε εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ κόψῃ ! Τὰ σύμβολα τοῦ *κοτιλλιὸν* θὰ ἤξιζαν τεσσαράκοντα χιλιάδας φράγκων. Καὶ ἦσαν πολύτιμα κοσμήματα, ζαχαροθῆκαι, ἐξαίσια ἄλλα κομψὰ πράγματα, καὶ οἱ προσκεκλημένοι παρεκαλοῦντο νὰ τα κρατήσουν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ χοροῦ . . . Ἐγὼ δὲν ἐπῆρα τίποτε, ἀλλὰ πλεῖστοι ὅσοι ἄλλοι δὲν ἔμειναν ὀπίσω. . . Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Ῥογῆρός με διηγήθη τὴν ἱστορίαν τῆς κυρίας Σκώτ... διέφερεν ὀλίγον τῆς ἱστορίας τὴν ὁποίαν διηγήθη πρὸ ὀλίγου ὁ κ. Λαρνάκ. Ὁ Ῥογῆρός μ' εἶπεν ὅτι τὴν κ. Σκώτ τὴν εἶχον κλέψῃ μικρὰν σχοινοβάται, καὶ ὅτι ὁ πατήρ της τὴν ἀνεκάλυψεν ἐν κινητῷ σχοινοβατικῷ θεάτρῳ, πηδῶσαν σημαίας καὶ διερχομένην διὰ μέσου στεφανίων χαρτίνων . . .

— Σχοινοβάτις ! ἀνεφώνησεν ἡ κ. Λαβαρδέν, πολὺ προτιμοτέρα ἦτο ἡ ἐπαῖτις.

— Καὶ ἐν ᾧ ὁ Ῥογῆρός με διηγεῖτο τὸ νόστιμον τοῦτο διήγημα, ἔβλεπα ἐρχομένην ἀπὸ τοῦ βάθους διαδρόμου τινὸς τὴν σχοινοβάτιδα ἐν τῷ μέσῳ θαυμασίων ταινιῶν καὶ τριχάπτων

καὶ ἐθαύμαζα τοὺς ὤμους της, τοὺς λαμπροτάτους ἐκείνους ὤμους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκυμάτιζε περιδέραιον ἀδαμάντινον· καὶ τί ἀδάμαντες ἦσαν ἐκεῖνοι ! Φαντασθῆτε, ἔλεγον ὅλοι, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἐπώλησε κυρίως εἰς τὴν κυρίαν Σκώτ τὸ ἥμισυ τῶν ἀδαμάντων τοῦ στέμματος, καὶ οὕτω κατώρθωσε νὰ ἔχῃ τὸν παρελθόντα μῆνα περίσσευμα δεκαπέντε ἑκατομμυρίων. Ἦτο δὲ μεγαλοπρεπεστάτη ἡ μικρὰ ἐκείνη σχοινοβάτις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπεριγράπτου λαμπρότητος.

Ὁ Παῦλος εἶχεν ὄρεξιν νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀλλ' ἡ μήτηρ του τὸν ἐκράτησε. Ἐνώπιον τοῦ σφόδρα δυσηρεστημένου κ. Λαρνὰκ μετὰ παιδικῆς ἀφελείας ἀσυγχωρήτου ἐξέφραζε τὴν χαράν του, διότι ἔμελλε νὰ ἔχῃ γείτονα τὴν εὐμορφοτάτην Ἀμερικανίδα.

Ἐν τούτοις ὁ πατὴρ Κωνσταντιος ἡτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Λογγεβάλ, ἀλλ' ὁ Παῦλος τὸν ἐκράτησεν ἰδὼν αὐτὸν ἐγειρόμενον.

— Ὄχι, ὄχι, πάτερ, εἶνε ἁμαρτία νὰ κάμετε ἄλλην μίαν φορὰν τὸν δρόμον αὐτὸν μὲ τόσην ζέστην πεζός. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σας συνοδεύσω ἐφ' ἁμάξης. Πολὺ δυσαρεστοῦμαι νὰ σας βλέπω καταλυπημένον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ σας διασκεδάσω ὀλίγον. Ὦ ! ἂς εἰσθε καὶ ἅγιος, ἐγὼ πολλάκις μὲ τὴς τρέλες μου σᾶς κάμνω καὶ γελᾶτε.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀμφότεροι ὅ τε ἐφημέριος καὶ ὁ Παῦλος ἐφέροντο ἐφ' ἁμάξης πρὸς τὸ χωρίον. Ὁ δὲ Παῦλος ἐλάλει, ἐλάλει, ἐλάλει, διότι δὲν ἦτο παροῦσα ἡ μήτηρ του νὰ τον περιστέλλῃ· ἡ χαρά του ἦτο ὑπέρμετρος.

— Ὄχι, πάτερ Κωνσταντιε, κυττάξατε, δὲν ἔχετε δίκαιον νὰ θεωρῆτε τὰ πράγματα τόσον τραγικά... Κυττάξατε τὴν φοραδίτσα μου πῶς καλπάζει ! πῶς ὑψόνει τὰ πόδια της. Δέν την εἰξεύρατε. Καὶ εἰξεύρετε πόσον τὴν ἐπλήρωσα; Τετρακόσια φράγκα. Καὶ ποῦ νὰ σας λέγω ποῦ την ἐξετρύπωσα. Ἀλλὰ κυττάξατε πῶς τρέχει ... Ἀρκεῖ ἅπαξ νὰ πάρῃ δρόμον καὶ τρέχει τέσσαρας λεύγας τὴν ὥραν. Δὲν πιστεύω νὰ βιάζεσθε, θέλετε νὰ περάσωμεν μέσ' ἀπὸ τὸ δάσος; Θά σας ὠφελήσῃ νὰ ἀναπνεύσετε ὀλίγον καθαρὸν ἀέρα... Ἐὰν εἰξεύρατε πόσον σας ἀγαπῶ, πάτερ Κωνσταντιε, καὶ πόσον σας σέβομαι! Δὲν πιστεύω νὰ εἶπα πάρα πολλὲς ἀνοησίες πρὸ ὀλίγου ἐμπρός σας. Ἄλλως πολὺ θὰ δυσαρεστηθῶ!..

— Ὄχι, παιδί μου, τίποτε δὲν ἤκουσα.

Ὁ Παῦλος ἔστρεψε πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἡ ἅμαξα εἰσῆλθεν ὑπὸ τὸ δάσος. Ἀναλαμβάνων δὲ τὴν πρώτην φράσιν του :

— Σᾶς ἔλεγον λοιπόν, εἶπεν, ὅτι δὲν ἔχετε δίκαιον νὰ θεωρῆτε τὰ πράγματα τόσον τραγικά ! Θέλετε νὰ σᾶς εἴπω τί σκέπτομαι; Ὅ τι ἔγεινεν, ἔγεινε πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν.

— Πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν ;

— Μάλιστα, πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν . . . . Προτιμῶ ἐγὼ νὰ εἶνε εἰς τὸ Λογγεβὰλ οἱ Σκὼτ μᾶλλον παρὰ οἱ Γαλλάρδ. Δὲν ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου τὸν κ. Λαρνάκ, ὅστις ἔλεγεν ὅτι οἱ Σκὼτ σκορπίζουν τὰ χρήματα ἀσυλλόγιστα. Δὲν εἶνε ἀσυλλόγιστος ὁ ἐξοδεύων, ἀσυλλόγιστος εἶνε ὁ κρύπτων τὰ χρήματά του. Οἱ πτωχοί σας—διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν σας πρὸ πάντων σκέπτεσθε—λοιπὸν οἱ πτωχοί σας ἀπὸ σήμερον εἶνε ἄνθρωποι εὐτυχεῖς. Ἰδοὺ ἡ γνώμη μου. Ἀλλὰ ἡ θρησκεία ; . . . μάλιστα, ἡ θρησκεία . . . . Δὲν θὰ ἔρχωνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ! Τοῦτό σας λυπεῖ, καὶ εἶνε φυσικόν, ἀλλὰ θά σας στέλλουν χρήματα, πολλὰ χρήματα . . . καὶ σεῖς θά τα δέχεσθε καὶ θὰ ἔχετε πολὺ δίκαιον. Βλέπετε ὅτι δέν μου λέγετε ὄχι. Βροχηδὸν θὰ πίπτουν τὰ χρήματα εἰς τὸ ἑξῆς. Κίνησις ! θόρυβος ! ὀχήματα, ταχυδρόμοι κατασκονισμένοι, προσκλητήρια, κυνήγια, χοροί, πυροτεχνήματα. . . Καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸ δάσος τοῦτο, εἰς τὴν δενδροστοιχίαν ἐδῶ, ὅπου τώρα εὑρισκόμεθα, θὰ δύναμαι νὰ ἀνευρίσκω ἴσως τοὺς Παρισίους πρὶν παρέλθῃ πολὺς χρόνος. Θὰ βλέπω συχνὰ τὰς δύο ἁμαζόνας καὶ τοὺς δύο τόδὰ ἱπποκόμους, περὶ ὧν ἔλεγον πρὸ ὀλίγου. Δὲν σους εἰξεύρετε πόσον εἶνε κομψαὶ καὶ χαρίεσσαι αἱ δύο ἀδελφαὶ ἔφιπποι ! Πρωΐαν τινὰ εἰς τοὺς Παρισίους παρακολουθῶν αὐτὰς περιῆλθον ὅλον τὸ δάσος τῆς Βουλώνης. Ἀκόμη τὰς βλέπω. Ἐφόρουν πίλους ὑψηλοὺς φαιοὺς καὶ σκέπην κοντὴν μαύρην κολλητὴν εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ δύο μεγάλας ἁμαζόνας μὲ μίαν μόνον ραφὴν ὀπίσω εἰς τὴν ῥάχιν . . . καὶ πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ ἔχουν σῶμα πολὺ κανονικὸν διὰ νὰ φοροῦν τοιοῦτου εἴδους ἁμαζόνας . . .

Ὁ ἐφημέριος ἀπό τινος ἤδη ὥρας οὐδόλως προσεῖχεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Ἡ ἅμαξα ἔτρεχεν ἐντὸς δενδροστοιχίας λίαν μακρᾶς καὶ εὐθείας. Κατὰ τὸ ἄκρον δὲ τῆς δενδροστοιχίας ταύτης ὁ ἐφημέριος ἔβλεπεν ἱππέα ἐρχόμενον καλπάζοντα.

— Κύτταξε, σὲ παρακαλῶ, εἶπε πρὸς τὸν Παῦλον, κύτταξε· σὺ ἔχεις ὀφθαλμοὺς καλλιτέρους. Ἐὰν νὰ εἶνε ὁ Ἰωάννης ἢ μήπως ἔχω λάθος ;

— Μάλιστα, ὁ Ἰωάννης εἶνε, ἐγνώρισα τὴν ψαρὴν φοράδα του.

Ὁ Παῦλος ἠγάπα τοὺς ἵππους καὶ πάντοτε πρὶν παρατηρήσῃ τὸν ἱππέα παρετήρει τὸν ἵππον. Τῷ ὄντι ἦτο ὁ Ἰωάννης, ὅστις διακρίνας μακρόθεν τὸν ἐφημέριον καὶ τὸν Παῦλον, ἐκίνησεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ πηλήκιόν του κεκοσμημένον διὰ δύο χρυσῶν σειραδίων. Ἦτο δὲ ὁ Ἰωάννης ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐν τῷ συντάγματι τῷ σταθμεύοντι ἐν Σουβινῇ.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἵστατο πρὸ τῆς ἁμάξης, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἐφημέριον :

— Ἔρχομαι, εἶπεν, ἐκ τῆς οἰκίας σας, νοννέ μου, καί μ' εἶπεν ἡ Παυλίνα ὅτι ἐπήγατε εἰς Σουβινὴν διὰ τὴν πώλησιν. . . Λοιπὸν τίς την ἠγόρασε τὴν ἔπαυλιν ;

— Μία Ἀμερικανίς, κυρία Σκώτ.

— Καὶ τὸν Λευκὸν στέφανον ;

— Ἡ αὐτὴ κυρία Σκώτ.

— Καὶ τὴν Ῥοζεραίην ;

— Ἡ κυρία Σκὼτ καὶ αὐτήν.

— Καὶ τὸ δάσος. . . μήπως ἡ κυρία Σκώτ ;

— Καλά το εἶπες, ὑπέλαβεν ὁ Παῦλος . . . Καί την γνωρίζω, τὴν κυρίαν Σκώτ . . . καὶ θὰ ἔχωμεν διασκεδάσεις εἰς Λογγεβάλ. . . Θά σε παρουσιάσω. . . Μόνον ὁ ἅγιος ἐφημέριος ἐπικράνθη ὀλίγον. . . διότι εἶνε Ἀμερικανίς, προτεστάντις.

— Ἀ ! ἀλήθεια, νοννέ μου. . . Ἀλλ'ἀς εἶνε περὶ τούτων ὁμιλοῦμεν αὔριον. Θὰ ἔλθω νὰ φάγω μαζί σας, τὸ εἶπα εἰς τὴν Παυλίναν. Δὲν ἔχω τώρα καιρὸν νὰ σταθῶ, διότι εἶμαι τῆς ἑβδομάδος, καὶ ὀφείλω νὰ εἶμαι ἐντὸς τριῶν ὡρῶν εἰς τὸν σταθμόν. . . Χαίρετε.

Καὶ ὁ μὲν ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἀπεμακρύνθη καλπάζων, ἡ δὲ ἅμαξα ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της.

— Τί παλληκάρι αὐτὸς ὁ Ἰωάννης !, εἶπεν ὁ Παῦλος.

— Ὦ ! βέβαια.

— Δὲν ὑπάρχει ἄλλος καλλίτερός του εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον.

— Ὄχι, βέβαια δὲν εἶν' ἄλλος !, προσέθηκεν ὁ ἐφημέριος καὶ ἐστράφη ἵνα ἴδῃ τὸν Ἰωάννην, ὅστις ἠφανίζετο ἤδη εἰς τὸ δάσος.

— Ὦ, εἴσθε σεῖς, πάτερ Κωνστάντιε.

— Ὄχι, ὄχι ἐγὼ δὲν εἶμαι.

— Θέλετε λοιπὸν νά σας εἴπω ἕνα λόγον ; Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ὑφήλιον ἄλλος καλλίτερος τῆς ἁγιωσύνης σας καὶ τοῦ Ἰωάννου . . . Ἀ ! αὐτὸ εἶνε ἡ ἀλήθεια ! . . . Κυττάξατε, κυττάξατε τί ὡραῖος τόπος διὰ καλπασμόν ! Ἄς την ἀφήσω νὰ καλπάζῃ ὅπως θέλῃ.

Καὶ διὰ τῆς ἄκρας τῆς μάστιγος ἐθώπευσε τὴν πλευρὰν τῆς φορβάδος, ἥτις ἤρχισε νὰ καλπάζῃ λαμπρότατα, ὁ δὲ Παῦλος περιχαρὴς ἀνεφώνησε :

— Μὰ κυττάξατε λοιπὸν πῶς ὑψόνει τὰ πόδια της, πάτερ Κωνστάντιε! Κυττάξατε λοιπὸν πῶς ὑψόνει τὰ πόδια της ! Καὶ πόσον κανονικὰ 'σὰν νὰ εἶνε μηχανή ! Σκύψετε νὰ ἰδῆτε . . .

Καὶ ὁ γηραιός, χαριζόμενος τῷ Παύλῳ, ἔκυψεν ἵνα ἴδῃ πῶς *ἡ φορβὰς ὕψορε τοὺς πόδας*. . ., ἀλλ' εἶχεν ἀλλοῦ τὸν νοῦν του.

[Ἕπεται συνέχεια].

Τὸ πνεῦμα κάμνει χιλίας ἀνοησίας ὅταν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ τῆς κρίσεως.

ΤΟ ΕΤΟΣ 1000

[Ἀπόσπασμα πραγματείας ἀναγνωσθείσης ἐν τῷ φιλολογ. Συλλόγῳ «Παρνασσῷ»].

Δ'

Εἶνε περίεργον ὅτι εἰς τὴν ἐπικράτησιν χυδαίων προλήψεων συντείνει πολλάκις ἡ σύμπτωσις περιστάσεων τυχαίων, ἂν καὶ ἡ σύμπτωσις αὕτη ὑπάρχει μόνον κατ' ἐπιφάνειαν, ὁ δὲ θέλων νὰ ψυχολογήσῃ θὰ ἴδῃ ὅτι αἱ ὡς τυχαῖαι ἐκλαμβανόμεναι περιστάσεις εἶνε ἀπεναντίας συνέπειαι φυσικαὶ τῆς καταστάσεως καὶ ὅτι στενὸς καὶ ἀπόκρυφος σύνδεσμος ὑφίσταται μεταξὺ ταύτης καὶ ἐκείνων.

Κατὰ τὰς εὐαγγελικὰς προφητείας καὶ τὰς ἐπεξηγήσεις, σημεῖα πολλὰ ἔμελλον νὰ προηγηθῶσι τῆς τελευταίας ἡμέρας, ἀπαίσιοι δὲ συμφοραί, λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ δῃώσεις καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαὶ καὶ ἄλλα δεινὰ θὰ ἐνέσκηπτον ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος· σημεῖα θὰ ἐφαίνοντο ἐν οὐρανοῖς καὶ ψευδοπροφῆται θὰ ἠγείροντο, πρόδρομοι τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους. Πάντα ταῦτα σχεδὸν κατὰ γράμμα συνέβησαν, διότι οἱ ἀγροὶ καταστραφέντες καὶ ἐρημωθέντες ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν δὲν ἐσπάρησαν ὑπὸ τῶν ἐμφόβων γεωργῶν, οἵτινες οὐδὲ κἂν ἐσκέπτοντο νὰ καλλιεργήσωσι τὴν γῆν, ἀφοῦ τὸ ἔργον των θᾶσσον ἢ βραδιον θὰ ἐματαιοῦτο Διὸ σιτοδεία δεινὴ ἐμάστισε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ αἱ ὀδύναι τῆς πείνης ἐξῆπτον ἔτι μᾶλλον τὴν πυρέσσουσαν αὐτῆς φαντασίαν. Ὁ λιμὸς ἐποίησε θραῦσιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἐπικρατήσας ἰδίως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῇ Ἑλλάδι, τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῇ Ἀγγλίᾳ. Τὸ μόδιον τοῦ σίτου, λέγει ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Γλαβὲρ, ἐτιμᾶτο 60 χρυσῶν sols. Οἱ πλούσιοι ἐγένοντο ἰσχνοὶ καὶ ὠχροί, οἱ πένητες κατέτρωγον τὰς βοτάνας, τὰς ῥίζας καὶ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων, τινὲς δὲ ἔφθανον καὶ μέχρι τοιούτου σημείου μανίας, ὥστε φρικτὸν εἰπεῖν ! κατέτρωγον καὶ ἀνθρωπίνας σάρκας. Οἱ ἰσχυρότεροι μεταβαίνοντες εἰς τοὺς δρόμους ἐνήδρευον ὡς ἄγρια θηρία, ἐπέπιπτον κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων, τοὺς διεμέλιζον καὶ τοὺς ἤσθιον. Ἄλλοι ἀπεπλάνων μικρὰ παιδία, προσελκύοντες αὐτὰ διά τινος καρποῦ ἢ ὠοῦ καὶ ὁδηγοῦντες αὐτὰ εἰς μέρη ἀπόκεντρα τὰ κατεβρόχθιζον. Ἡ ἀνθρωποφαγία κατέστη ἀληθὲς πάθος καὶ κατήντησαν τὰ ζῶα νὰ ὦσιν ἀσφαλέστερα τοῦ ἀνθρώπου ! Εἰς τοσοῦτο δ' ἔφθασεν ἡ μανία αὕτη, ὥστε ἀπετόλμησέ τις δημοσίᾳ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως Τούρνου σάρκας ἀνθρωπίνας πρὸς πώλησιν. Συληφθεὶς δὲν ἠρνήθη τὴν πρᾶξίν του καὶ ἐκάη ζῶν, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἄλλος τις μεταβὰς νύκτωρ ἐξέθαψεν αὐτὴν ἐκείνην τὴν σάρκα, δι' ἣν κατεδικάσθη ὁ ἀνόσιος

ἐκεῖνος καὶ τὴν ἔφαγεν, ἀνακαλυφθεὶς δὲ ὑπέστη τὴν αὐτὴν φρικτὴν ποινὴν τῆς πυρᾶς. Ἐν τῷ δάσει τοῦ Μακὼν, παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Καστανέδου, ἄθλιός τις κτίσας καλύβην ἔσφαζε τὴν νύκτα τοὺς παρ' αὐτοῦ φιλοξενουμένους ὁδοιπόρους καὶ τοὺς ἔτρωγεν. Εἰς τῶν περιπεσόντων εἰς τὸ ἄνιρον τοῦτο τοῦ Κύκλωπος, νέος Ὀδυσσεὺς, παρετήρησε τὸν σωρὸν τῶν ἀνθρωπίνων ὀστέων καὶ κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ, κατέστησε γνωστὸν τὸ τελούμενον ἀνοσιούργημα, ἀνευρέθησαν δὲ ἐντὸς τῆς καλύβης τεσσαράκοντα ὀκτὼ κρανία ἀνδρῶν γυναικῶν καὶ παίδων. Τοιοῦτο ἦτο τὸ μαρτύριον τῆς πείνης, ὥστε ἀνεμίγνυον μετὰ τοῦ ὀλίγου ἀλεύρου, ὃν κατώρθουν μετὰ κόπου ν' ἀποκτήσωσιν, ἄργιλλον καὶ ἔτρωγον, ὅπως πράττουσι καὶ σήμερον οἱ μαῦροι τῆς Γουϊνέας καί τινες τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἰάβας, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Οὐμβόλδου. Εἰς τὰ δεινὰ δὲ ταῦτα προσετέθη καὶ ἄλλο· οἱ λύκοι ἀποθηριωθέντες ἐκ τῆς ἀφθόνου βορᾶς τῶν πτωμάτων, ἐπέπιπτον κατὰ τῶν ζώντων ἐμμανεῖς. Τὰ ἔχοντα ἀκόμη δυνάμεις τέκνα ἢ ἄλλα τῆς οἰκογενείας μέλη ἔσυρον τοὺς ἡμιθανεῖς γεννήτορας ἐντὸς λάκκου ὅπως ἀποδώσωσιν ἐκεῖ τὴν ὑστάτην πνοήν, ἔπιπτον δὲ καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐξ ἀπελπισίας ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ συνεθάπτοντο μετὰ τῶν φιλτάτων ! Οὐδαμόθεν ἐπήρχετο συνδρομὴ ἢ προστασία. Οἱ ἱεράρχαι τῆς Γαλλίας συνελθόντες εἰς συνέδριον ἀπεφάσισαν ἵνα χορηγῶσι τὴν μικρὰν βοήθειαν, ἣν ἠδύναντο νὰ παράσχωσι πρὸς μόνους τοὺς ῥωμαλεωτέρους, ὅπως ἀπομείνωσι καί τινες βραχίονες πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἐπὶ 73 ἐτῶν, διηγεῖται ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς χρονογράφος, τὰ 48 ἔφερον εἰς τὸν κόσμον λιμοὺς καὶ ἐπιδημίας. Τὸ 987 μεγάλη ἐπῆλθεν ἐπιδημία μετὰ σιτοδείας. Τὸ 989 ἐπίσης ἐπῆλθε μεγάλη σιτοδεία· ἀπὸ τοῦ 990 μέχρι τοῦ 994 ἐπεκράτησαν σιτοδεῖαι καὶ ἐπιδημίαι φρικταί· ἀπὸ τοῦ 1000 δὲ μέχρι τοῦ 1059, ἕνεκα τῶν προηγουμένων συμφορῶν τῶν παραλυσασῶν τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐπηκολούθησαν συνεχεῖς οἱ λιμοὶ μετ' ἀποτροπαίων ἐπεισοδίων ἀνθρωποφαγίας καὶ ἐπιδημίαι βδελυραὶ καὶ θνησιμότης ἀνυπολόγιστος[1].

Διότι ἡ πενία καὶ ἡ κακὴ δίαιτα συνήργει εἰς τὴν γένεσιν φοβερῶν δερματικῶν καὶ ἄλλων παθήσεων καὶ εἰς τὴν διάδοσιν λοιμωδῶν ἐπιδημιῶν, ὧν τὸ μόλυσμα κυρίως προήρχετο ἐξ Ἀσίας καὶ μετεδίδετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν συνοδιῶν τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ Παλαιστίνης προσκυνητῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ι' αἰῶνος τοιαύτη τις φρικώδης ἐπιδημία ἐνέσκηψεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἠρήμωσε σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀκυιτανίαν. Καθὰ ὁ χρονογράφος Γλαβὲρ διηγεῖται, κρύφιον πῦρ κατεβίβρωσκε τὸ σῶμα καὶ τὸ ἐξήραινεν, ἀπεσπῶντο δὲ καὶ κατέπιπτον τὰ προσβαλλόμενα μέλη· μία νὺξ καὶ μόνη ἤρκει ὅπως ὁ προσβληθεὶς ἀποθάνῃ. Τὸ κακὸν τοῦτο ἀπεκλήθη *πῦρ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου* καὶ *πάθος τῶν φλεγομένων* (mal des ardents), ἀνεφάνη δὲ πολλάκις κατὰ τὸν μεσαίωνα μετὰ ἥττονος ἑκάστοτε σφοδρότητος, ἕως οὗ ἐξηφανίσθη. Οἱ παλαίπωροι προσβαλλόμενοι ἐκ τῶν τοιούτων νόσων μετέβαινον κατὰ πολυπληθεῖς συνοδίας ὅπως προσκυνήσωσι τὰ ἐν διαφόροις ναοῖς ἢ μοναῖς ἱερὰ κειμήλια καὶ ἐπικαλέσωνται τὴν χάριν αὐτῶν, ἰδίως δὲ συνέτρεχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Μαρτίνου ἐν Λιμόγῃ, συνωθοῦντο περὶ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, συνεσωρεύοντο ἐντὸς καὶ ἐπλήρουν τὸ ἱερὸν ἵδρυμα λύμης καὶ δυσωδίας. Πολλοὶ τῶν ἀτυχῶν τούτων ἀπέθνησκον ἐντὸς τῶν ναῶν, ἐνῷ ἠσπάζοντο ἐν κατανύξει τὰ ἱερὰ κειμήλια, ἅτινα ὡς ἀλεξιτήρια τῶν δεινῶν ἐκόμιζον ἐπίτηδες ἐκ Μεσημβρίας οἱ ἐπίσκοποι. Τοιοῦτον δὲ τρόμον ἐνέπνεον τὰ δεινὰ ταῦτα, ὥστε οἱ σκαιοὶ καὶ ἄδικοι δυνάσται καὶ οἱ ἄπληστοι τιμαριοῦχοι γενόμενοι θεοσεβεῖς κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν συνῆλθον καὶ συνωμολόγησαν εὐσεβῆ συμφωνίαν «νὰ τηρῶσι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ὅπως ἀποτρέψωσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου». Οἱ δεσπόται ἀπηλευθέρουν τοὺς δούλους αὐτῶν, οἱ πλούσιοι παρεχώρουν ἑκουσίως τὰ πλούτη αὐτῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἧς ἐνώπιον ταπεινῶς ὑποκύπτοντες ἀπέθετον τὴν μάχαιραν τῆς ἀλληλεκτονίας εἰς τὴν θήκην. Κατὰ τὸν ἐν Λιμόγῃ ἐπικρατήσαντα λοιμὸν, οἱ εὐπατρίδαι τῶν περιχώρων προσέπεσον τοῖς ἐπισκόποις, ὡρκίσθησαν νὰ μὴ οἰκειοποιῶνται πλέον τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ νὰ μὴ ἐπιπίπτωσι καὶ ληστεύωσι τοὺς ὁδοιπόρους, τοὺς ταξειδεύοντας ὑπὸ τὴν προστασίαν κληρικῶν· συνεφώνησαν δὲ κατὰ τὰς ἁγίας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Τετάρτης, μέχρι τῆς πρωΐας τῆς Δευτέρας, ὅπως «μηδεὶς »τολμᾷ ν' ἁρπάσῃ τι βιαίως ἢ νὰ ἱκανοποιήσῃ »οἱονδήποτε ἀτομικὸν πάθος ἐκδικήσεως, ὅσ»τις δὲ ἤθελε τολμήσει νὰ παραβῇ τὴν κοινὴν »ταύτην ἀπόφασιν νὰ καταδικάζηται εἰς θά»νατον ἢ νὰ ἐξορίζηται ἐκ τῆς χώρας του, »ἀποπεμπόμενος καὶ ἐκ τῆς χριστιανικῆς κοι»νότητος». Ἡ συμφωνία αὕτη ἀπεκλήθη «La trêve de Dieu».

Σημεῖα δ'ἐν τῷ οὐρανῷ δὲν ἔλειψαν βεβαίως, διότι καὶ κομήτης τις θὰ ἐπεφάνη, καὶ ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης θὰ συνέβησαν, καὶ βόρειόν τι σέλας θὰ ἐπορφύρωσε τὸν οὐρανὸν καὶ μετέωρα ἢ βολίδες θὰ ἔλαμψαν εἰς τὸ στερέωμα. Τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς φύσεως, ὧν οἱ νόμοι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔμελλον νὰ ἀπομείνωσιν ἄγνωστοι, ἀφοῦ καὶ σήμερον παράττουσι

1. Michelet. Hist. de France, Tom. II, p. 197.

τοὺς ἀμαθεῖς, φαντάσθητε τίνα ἐπιρροὴν εἶχον ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες πάντες τὰ ὄμματα εἶχον ἐστραμμένα ἀπαύστως πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀναμένοντες τὸ σύνθημα τῆς ἀναποφεύκτου καταστροφῆς. Ἄλλως τε ὑπάρχουσι καὶ χρονογράφοι ἀναφέροντες εἰδήσεις μᾶλλον συγκεκριμένας περὶ τῶν οὐρανίων σημείων. Ὁ Σιγεφρῖδος γράφει, ὅτι μετὰ σφοδρὸν σεισμὸν ἀνεῴχθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἐπεφάνη κατὰ τὰς καλένδας τοῦ Ἰανουαρίου, περὶ ὥραν ἑνάτην τῆς νυκτός, κομήτης λάμπων ὡς μέγας πυρσός, χέων τόσην ἐπὶ τῆς γῆς λάμψιν, ὥστε ἐξεθάμβωνεν οὐ μόνον τοὺς ἐν ὑπαίθρῳ μένοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Ἔπειτα τὸ χάσμα τῶν οὐρανῶν ἐκλείσθη καὶ ἐθεάθη σχῆμα ὄφεως ἢ δράκοντος, οὗ ἡ κεφαλὴ ἐμεγεθύνετο ἀπαύστως οἱ δὲ πόδες (;) ἐφαίνοντο κυανοί[1]. Λυπηρὸν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν συμβαίνουσι πλέον σήμερον καὶ μένουσιν ἥσυχα τὰ νεῦρα τῶν ἀστρονόμων ἀπὸ τοῦ Φλαμαριὼν μέχρι τοῦ ἡμετέρου κ. Κοκκίδου. Πλὴν οὐδὲν τὸ παράδοξον ἂν οἱ ἐσκοτισμένοι ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ πυρέσσουσα φαντασία τινῶν διέκρινε τοιαῦτα ἐν τῷ οὐρανῷ σημεῖα, ἀφοῦ ἄλλοι ἔβλεπον ἐπὶ τῆς γῆς μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμοὺς ὁράματα παραδοξότερα. Ὁ διάβολος, ἀνυπόμονος νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ μερίδα καὶ ἀποκτῶν θάρρος ἕνεκα τῆς τεταραγμένης καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, ἐπεσκέπτετο ἀπρόσκλητος τοὺς πιστοὺς, καὶ κατὰ προτίμησιν τοὺς μοναχοὺς, ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν, χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον κἂν ὁ ἀναιδὴς νὰ προστρέξῃ εἴς τινα τῶν συνήθων αὐτοῦ μεταμορφώσεων, ἀλλὰ παρουσιαζόμενος ὑπὸ τὴν φρικτὴν αὐτοῦ ὄψιν. Ὁ χρονογράφος Γλαβὲρ διηγεῖται κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν τὴν γενομένην αὐτῷ παρὰ τοῦ διαβόλου ἐπίσκεψιν, περιγράφει δὲ τὸν ἕκτακτον ἐπισκέπτην ὡς ἀκολούθως: «Ἐν»εφανίσθη ἐνώπιόν μου ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέ»ρους τῆς κλίνης ἡ μορφὴ ἀνθρωπίσκου δυσει»δεστάτου· τὸ ἀνάστημά του ἦτο μέτριον, ὁ »λαιμὸς λεπτὸς, τὸ πρόσωπον ἰσχνότατον, οἱ »ὀφθαλμοί του καταμέλανες, ὑπὸ μέτωπον ἐρ»ρυτιδωμένον, ἡ ῥὶς πεπιεσμένη, τὸ στόμα προ»έχον καὶ τὰ χείλη παχέα, ὁ πώγων μικρὸς »καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐφύετο γένειον τράγου, τὰ ὦτα »ὄρθια καὶ ὀξέα, ἡ κόμη ἀνώμαλος καὶ αἰχμη»ρὰ, οἱ ὀδόντες ὡς κυνὸς, τὸ κράνιον ἐξέχον, »ἔχων ὕβον εἰς τὸν θώρακα καὶ εἰς τὴν ῥάχιν, »σείων ὑπὸ τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα τοὺς γλου»τοὺς, ὅστις μὲ βίαια καὶ ταχέα κινήματα ἀρ»πάσας τὴν ἄκραν τοῦ στρώματος, ἐφ' οὗ ἐ»κείμην, ἔσεισε φρικτῶς τὴν κλίνην. . . .» Ἡ μόλις πρό τινων μηνῶν ἐφευρεθεῖσα στιγμιαία φωτογραφία δὲν θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ παράσχῃ λεπτομερεστέραν εἰκόνα, καὶ ἀφοῦ μὲ τόσην ἀκρίβειαν ἠδυνήθη ν' ἀπεικονίσῃ τὸν ἐπισκέπτην του ὁ ὁσιώτατος μοναχὸς, ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ διαβόλου θὰ ἦσαν καὶ συχνότεραι καὶ στενότεραι ἀφ' ὅσον ζητεῖ νὰ παραστήσῃ.

Οἱ δὲ ψευδοπροφῆται, οἱ ἀναφανέντες κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἀπαισίου ἔτους, ἐνισχύσαντες διὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν τὴν κοινὴν δοξασίαν ἦσαν πολλοὶ τὸν ἀριθμόν· οἱ μᾶλλον ἄξιοι λόγου ὅμως ἦσαν δύο. Ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν θὰ ἦτο σελὶς κωμικὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πενθίμου συνόλου, ἐμποιοῦσα ἱλαρότητα καὶ θυμηδίαν διὰ τῆς χονδροειδῶς γελοίας ἰδιότητος αὐτῶν, ἂν δὲν ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὴν φαιδρότητα ἡ λυπηρὰ σκέψις ὅτι οἱ ταλαίπωροι ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν θύματα τῆς ἐποχῆς καὶ ὅτι τὰς φρένας αὐτῶν εἶχε σαλεύσει ἡ ἐπικρατοῦσα ἔξαψις καὶ ἡ γενικῶς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατοῦσα παθολογικὴ κατάστασις. Ὁ εἷς αὐτῶν Λεουτάρδος καλούμενος, χωρικὸς ἐκ τοῦ χωρίου Βερτὺ, τῆς περιοχῆς τοῦ Σαλὼν, ἐφαντάσθη ὅτι ἐνῷ ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ ἀγρῷ του κατέπιε σμῆνος μελισσῶν. Φυσικὴ τούτου συνέπεια θὰ ἦτο νὰ καταστῇ κυψέλη· ἀπεναντίας κατέστη προφήτης· ἤρχισε νὰ κηρύττῃ τὴν ἁγνείαν τοῦ σώματος, ἀπέπεμψε τὴν σύζυγόν του, συνέτριψεν ἕνα σταυρὸν τοῦ χωρίου, ἐπαναστατικὰς δὲ πρεσβεύων ἀρχὰς παρεκίνει τοὺς χωρικοὺς νὰ μὴ πληρώνωσι τὸ ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διδόμενον δέκατον ἐκ τῶν εἰσοδημάτων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἰδίως, ὡς πληγῶναν ἀπευθείας τὸ βαλάντιον ἐξώργισε τὸν ἐπίσκοπον, ὅστις μεταπεμψάμενος τὸν προφήτην ἐπετίμησεν αὐτόν· ἴσως δὲ βραδύτερον θὰ ἐπέσυρεν οὗτος οὐχὶ ἁπλᾶς ἐπιτιμήσεις, ἀλλὰ πῦρ καὶ κεραυνοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἂν προλαμβάνων φαίνεται δὲν ἔπιπτεν ἐντὸς φρέατος, ἔνθα ἐπνίγη. Οὕτω ὁ ἀτυχὴς προφήτης, ὁ πλήρης ἐμπνεύσεων καὶ μελισσῶν, εὗρεν οἰκτρὰν τύχην ὑδρίας διερρωγυίας! Ὁ ἕτερος ἦτο ὁ Βιλγάρδος ἐκ Ῥαβέννης, ἔπρεπε δὲ νὰ εἶνε καὶ παραδοξοτέρα ἡ παραφροσύνη του, ἀφοῦ ἦτο γραμματικὸς, ἤτοι λογιώτατος. Οὗτος μελετῶν ἀκαταπαύστως τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς, εἶδε κατ' ὄναρ τοὺς τρεῖς ποιητὰς Βιργίλιον, Ὁράτιον καὶ Ἰουβενάλην, οἵτινες ηὐχαρίστησαν αὐτὸν ἐπὶ τῇ προσοχῇ, δι' ἧς ἠξίου τὰ ἑαυτῶν ἔργα, τῷ παρήγγειλαν δὲ ν' ἀρχίσῃ διδάσκων καὶ κηρύσσων ὡς δόγματα πᾶν ὅ,τι ἔγραψαν αὐτοὶ ἐν ταῖς ποιήσεσί των. Κύριος οἷδε ὁποία θὰ ἦτο τοῦ κόσμου ἡ ὄψις ἂν ἡ παράδοξος καινοτομία τοῦ Βιλγάρδου ἐγκαθιδρύετο, ἂν ἐθεωροῦντο δόγματα αἱ φαντασιοπληξίαι τῶν ποιητῶν καὶ ἂν ἐτίθεντο ὡς βάσεις τοῦ νέου θρησκεύματος ἰδιότροποί τινες ὀρέξεις ἀπαντῶσαι εἰς τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βιργιλίου ἢ ἡ ἐπίχαρις ὑποκρισία τοῦ

1. Baronius. Annales Ecclesiastici.

Ὁρατίου ἢ αἱ πικρόχολοι διαθέσεις τοῦ Ἰουβενάλη, θιασώτου τῆς ἀρχαίας ῥωμαϊκῆς τραχύτητος! Τὰ φρενοκομεῖα ἦσαν ἄγνωστα τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ καὶ ὁ ἀτυχὴς Βιλγάρδος καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ῥαβέννης ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ τὰς νοερὰς σχέσεις μετὰ τῶν Λατίνων ποιητῶν[1]. Τὸ περίεργον ὅμως καὶ τὸ χαρακτηρίζον λίαν πιστῶς τὴν ἔκρυθμον ψυχολογικὴν κατάστασιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων εἶνε ὅτι ἡ τόσον μωρὰ διδασκαλία τοῦ ἀτυχοῦς παράφρονος εὗρε πολυπληθεῖς ὀπαδοὺς καὶ προσηλύτους ἐν Ἰταλίᾳ! Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔπαιζε κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους. Ἡ τραχεῖα καὶ βάρβαρος τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἀκόμη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὸ πνεῦμα καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ παραγγέλματα τῆς χριστιανικῆς ἐπιεικείας καὶ ἀνεξικακίας. Οὐδ' ἡ ἰδέα τῆς προσεχοῦς συντελείας ἐπράϋνε τὴν ψυχὴν τῶν διοικούντων τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀπεναντίας παρώξυνε τὸν σκληρὸν αὐτῶν ζῆλον καὶ ἕκαστος ἔσπευδεν ἀμειλίκτως, τοὺς αἱρετικοὺς καταδιώκων, νὰ ἐξασφαλίσηται ἑαυτῷ τὴν εὔνοιαν τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ. Καὶ δὲν προσέτρεχον εἰς μόνα τὰ πνευματικὰ ὅπλα. Διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου κατεστράφησαν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ὀπαδοὶ τοῦ Βιλγάρδου· αἱρετικοί τινες ἀναφανέντες ἐν Σαρδηνίᾳ καὶ πειραθέντες νὰ μεταδώσωσι τὰς ἑαυτῶν δοξασίας εἰς τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ πιστοὺς ἐξωλοθρεύθησαν μέχρις ἑνὸς καὶ πολλοὶ Μανιχαῖοι ἐκάησαν, μετὰ καρτερίας ἀξιοθαυμάστου ἐμμείναντες ἐν ταῖς ἑαυτῶν πεποιθήσεσι καὶ ὑποστάντες γενναίως τὸ μαρτύριον[2].

Οὕτω πρὶν ἢ γένηται αἱματηρὰ ἡ σελήνη, τὸ αἷμα ἐφοίνισσε τὴν γῆν καὶ πρὶν ἢ τὸ οὐράνιον πῦρ καταστρέψῃ τὴν κτίσιν, αἱ πυραὶ τῶν μαρτύρων ἐπέχεον ἐπ' αὐτῆς ἀπαισίαν ἀναλαμπήν.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

Χ. Ἀννινος.

1. Henrion. Cours Histoire d'Ecclesiastique, Tom. XIX, p. 575.—Baronius, Annales Ecclesiastici.

2. Henrion. Cours d'Hist. Eccles. — Fleury Histoire Ecclesiastique, Tom. VIII, § 54-55.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ αὐτοῦ καταστάσει

Ἡ νόησις ἀναπτύσσεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς λίαν διάφορον βαθμόν. Παρὰ τοῖς ἀγρίοις, ὡς παρὰ τοῖς πάλαι λαοῖς, αὕτη κεῖται ἐν ταπεινῇ καταστάσει. Ἔξοχος παρατηρητὴς, ὁμιλῶν περὶ τῶν Βοσχιμάνων, παρατηρεῖ ὅτι τὰ ὄντα ταῦτα οὐδέποτε κατέδειξαν ἐὰν δύνανται νὰ σκεφθῶσιν ἢ οὔ. Μεταξὺ τῶν Κοροάδων τῆς Βρασιλίας μάτην τις ζητεῖ τὰς λέξεις, αἵτινες ἐκφράζουσι τὰς περὶ φυτῶν, ζῴων κτλ. ἀφῃρημένας ἰδέας. Οἱ Ἰονδιάνες τῆς Βρασιλίας δὲν δύνανται ν' ἀριθμήσωσιν ἐπέκεινα τῶν δύο. Οἱ Δαμάραι δὲν ἀριθμοῦσι πλέον τῶν *τριῶν*, ὁπόταν δὲ θέλωσι νὰ ἐκφράσωσι *τέσσαρα* μεταχειρίζονται τοὺς δακτύλους, εἰς ἀληθῆ δ' ἀμηχανίαν περιέρχονται, ὁπόταν θέλωσι νὰ ἐκφράσωσιν ἀνώτερόν τινα ἀριθμόν.

Οἱ κατὰ τοὺς πάλαι χρόνους βιώσαντες ἄγριοι οὐδαμῶς ὑπῆρξαν νοημονέστεροι τῶν νῦν· διότι γινώσκομεν ὅτι διῃτῶντο ἐν τοῖς σπηλαίοις, κατεῖχον σκεύη λίθινα ἢ ἐκ κεράτων ἐλάφου, καὶ ἄγνωστα ἦσαν αὐτοῖς τὰ μέταλλα, ὡς καὶ γραφή τις οἱαδήποτε.

Ἀφ' ἑτέρου καὶ τὰ ζῷα ἐκτελοῦσι πράξεις, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὁρμεμφύτους. Μεταξὺ τῶν ζῴων τούτων οἱ πίθηκοι μεταχειρίζονται ῥόπαλα κ' ἐξακοντίζουσι ῥάβδους, ξύλα ἀκανθώδη καὶ λίθους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ὡς ἐπίσης θραύουσι διὰ λίθων τὰ κελύφη καρύων κτλ. Ὁ Τρωγλοδύτης (Χιμπαντζῆς) κτίζει καλύβας κατ' οὐδὲν διαφερούσας ἐκείνων ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἱ ἄγριοι. Ἡ νόησις τοῦ κυνὸς εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστή. Ἀλλ' ὁποία διαφορὰ μεταξὺ τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀγρίων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων ἀφ' ἑτέρου. Ὁποία ἀπόστασις μεταξὺ τῆς ἀμβλύτητος τῶν πρώτων καὶ τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ Ναπολέοντος Α' καὶ τοῦ Γεωργίου Κυβιέρου! Ἄνθρωποί τινες ἔχουσιν *εἰδικὸν πνεῦμα*, λ. χ. ἄλλοι μὲν εἰς τὰ μαθηματικὰ, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν ποίησιν, ἢ εἰς τὴν μουσικὴν, ἢ εἰς τὰς γλώσσας· παρόμοια δὲ πνεύματα ἀναφαίνονται συχνάκις καὶ ἐν προώρῳ ἡλικίᾳ.

Γλῶσσα. Τὸν ἄνθρωπον δύναταί τις νὰ ἀποκαλέσῃ τὸ *ὁμιλοῦν ζῷον*, διότι μόνος αὐτὸς ἔχει σαφῆ διάλεκτον καὶ λέξεων ἀφθονοῦσαν. Παρατηρητέον ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ἀγρίων εἶνε λίαν ἁπλῆ καὶ πτωχή. Οὕτω ἡ διάλεκτος τῶν Βεδάχων (**Beddah**) ἐν τῇ Κεϋλάνῃ περιέχει μόνον τὰς φράσεις ἐκείνας, αἵτινες ἀρκοῦσι πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἁπλουστέρων φυσικῶν ἀντικειμένων.

Ἐν τῇ ἀνθρωπολογικῇ σπουδῇ τῶν λαῶν λίαν ἀναγκαῖον εἶνε νὰ ἐξετάσῃ τις τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους παρουσιάζει ἡμῖν ἡ γλῶσσα, ὁπόταν δὲ βλέπωμεν δύο φῦλα συμφωνοῦντα πρὸς ἄλληλα, κατά τε τὴν φυσικὴν κατασκευὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν ἑνότητος. Οὐχ ἧττον εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδεται μεγίστη σπουδαιότης, διότι γινώσκομεν ὅτι μετὰ αἰώνων παρέλευσιν ἡ γλῶσσα τροποποιεῖται κ' ἐπαισθητῶς μεταβάλλεται, ἐνῷ τοὐναντίον τρσοῦτον ἀνεπαισθήτως καὶ βραδέως ἀλλοιοῦται ὁ ὀργανισμός, ὥστε ἐνομίσθη ἀναλλοίωτος.

Ὁπόταν δύο συζῶντα φῦλα συμμιγνύωνται

ἀλλήλοις, ὁ φυσικὸς τύπος ἀλλοιοῦται μὲν ἕνεκα τοιαύτης ἐπιμιξίας, ἀλλὰ μετὰ πολλὰς γενεάς, ἐπανέρχεται εἰς τὸν ἀρχικὸν τύπον τοῦ ὑπερισχύοντος φύλου. Τὸ τοιοῦτον οὐδόλως συμβαίνει εἰς τὰς δύο γλώσσας αὐτῶν, διότι δύναται ν' ἀφανισθῇ ἡ τοῦ ὑπερισχύοντος φύλου καὶ νὰ ἐπιζήσῃ ἡ τοῦ ὑποχωρήσαντος.

Καίτοι ἡ φιλολογία δὲν παρέχει τῷ ἀνθρωπολόγῳ μεγίστης σπουδαιότητος ἐνδείξεις, οὐδὲν ἧττον καθίσταται ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἱστορικὴν μελέτην τῶν φυλῶν. Μόνη ἡ φιλολογία δύναται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν ἀνθρωπολόγον ὅπως ἀνιχνεύσῃ, μετὰ πολλῶν αἰώνων παρέλευσιν, τὰς ὁδοὺς τὰς ὁποίας φῦλόν τι διέτρεξε κατὰ τὰς μετοικήσεις αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα φῦλα, μεθ' ὧν ἦλθεν εἰς ἐπαφήν.

Συγγραφεύς τις θεωρεῖ τὴν γλῶσσαν ὡς τὴν μόνην βάσιν τῆς ταξινομήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ὑπερβολή. Εἰς αἰθίοψ δύναται νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἀγγλικὴν εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν καὶ νὰ λησμονήσῃ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἀλλὰ τὸ κρανίον αὐτοῦ θὰ μείνῃ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς *κραν΄ον αἰθίοπος*. Οἱ κάτοικοι τοῦ Νικαραγούα καὶ τοῦ Ἐκουαδὰρ ἔχουσιν ἰδίαν διάλεκτον συνισταμένην κατά τινας γλωσσολόγους ἐξ ἀραβικῶν καὶ ἱσπανικῶν λέξεων. Στρέφοντες ἀφ' ἑτέρου τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τὰ ζῷα, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀλώπηξ ὑλακτεῖ ὡς κύων, καὶ ὅτι αἱ ἄρκτοι διαφόρων διακριτικῶν εἰδῶν ὠρύονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Καίτοι λοιπὸν ἡ γλῶσσα εἶνε σπουδαῖον ἀνθρωπλογικὸν στοιχεῖον, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὐδὲν ἧττον ὡς μόνη βάσις ταξινομήσεως, ἀπομακρύνουσα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ κυρίως ζωϊκοῦ βασιλείου.

Γραφή. Ὁ ἄνθρωπος μόνος γινώσκει τὴν γραφήν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δὲ δύναταί τις ν' ἀμφιβάλῃ ὅτι ἡ ταχεῖα αὐτῆς πρόοδος ἐπετελέσθη ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἴσως οὐδὲν ἀνθρώπινον φῦλον κατὰ τὴν *ἐποχὴν τοῦ λίθου* ἐγίνωσκε νὰ ἐκθέτῃ τὰ γεγονότα ἔστω καὶ διὰ τῆς ἀτελοῦς συμβολικῆς μεθόδου· τὸ τὰ μάλιστα δ' ἐκπλῆττον τάνῦν τοὺς ἀγρίους εἶνε ἡ ἀκατανόητος αὐτοῖς μέθοδος, δι' ἧς οἱ Εὐρωπαῖοι συγκοινωνοῦσι διὰ μελαίνης τινὸς γραμμῆς ἐπὶ τεμαχίου χάρτου χαρασσομένης. Οἱ Μιναταρὰ τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἰδόντες τὸν **Catlin** ἀναγινώσκοντα ἐφημερίδα, ἠπόρουν τί νὰ σκεφθῶσι, συνεπέραναν δ' ἐπὶ τέλους ὅτι ἦτο ἀλεξιτήριον φάρμακον τῶν ὀφθαλμικῶν νόσων, καὶ εἰς αὐτῶν τὴν ἠγόρασεν ἀντὶ μεγίστου ποσοῦ. Το ἔθιμον τοῦτο τῆς γραφῆς ὡς θεραπευτικὸν μέσον ἐπικρατεῖ πρὸ παντὸς ἐν Ἀφρικῇ, ἔνθα οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γόητες γράφουσι δέησίν τινα ἐπὶ τεμαχίου ξύλου, πλύνουσιν εἶτα αὐτὸ καὶ δίδουσι τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἵνα πίωσιν αὐτό.

Ὁπόσον δὲ ἀκατανόητος εἰς ἀγρίους τινὰς εἶνε ἡ γραφή, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑξῆς ἀνεκδότου. Εἰς ἱεραπόστολος ἀπέστειλεν ἕνα ἄγριον εἴς τινα συνάδελφον αὐτοῦ, ἵνα τῷ φέρῃ ὀλίγους ἄρτους, τῷ ἔδωκε δὲ καὶ ἐπιστολήν τινα ἐν ᾗ ἀνέφερε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄρτων ἐκείνων. Ὁ κομιστὴς ἔφαγε μέρος τῶν ἄρτων καὶ παρέδωκε τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἥτις ἀπεκάλυπτε τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Ἄλλοτε εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ φέρῃ τέσσαρας ἄρτους, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔφαγε τοὺς δύο, ἀφοῦ προηγουμένως ἔκρυψεν ὑπὸ λίθον τὴν ἐπιστολήν, καὶ τοῦτο διότι ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου ἐκείνου δὲν ἤθελεν ἀποκαλυφθῆ ἡ νέα αὐτοῦ κλοπή, διότι ἡ ἐπιστολὴ δὲν τὸν εἶδε τρώγοντα τὸν ἄρτον.

Τὴν γραφὴν παρά τισιν ἀγρίοις ἢ ἡμιαγρίοις λαοῖς εὑρίσκομεν ἐν ὅλως ἀρχεγόνῳ καὶ ἀτελεῖ καταστάσει. Τὰ πρῶτα σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεκοίνου τις πρὸς ἄλλους τὰς ἑαυτοῦ ἰδέας ἢ ὑπεβοήθει τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἦσαν ὅλως ὑλικά, λ.χ. λίθοι κατὰ διαφόρους τρόπους ἐρριμένοι, ἢ τομαὶ ἐπὶ δένδρων, ἢ κόμβος νήματος περὶ δάκτυλον τῆς χειρός. Ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος διεσώθη μέχρι σήμερον, πολλάκις δὲ βλέπομεν ἀνθρώπους δένοντας κόμβον εἰς τὸ ῥινόμακτρον αὐτῶν, ὅπως ἀναμνησθῶσι γεγονός τι ἢ ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν. Βραδύτερον τὰ ἀντικείμενα εἰκονίζοντο διὰ σχημάτων, εἰς τὰ διάφορα δὲ ταῦτα σχήματα ἐδόθη ἰδιαιτέρα σημασία· τοιούτῳ τρόπῳ εἶτα παρήχθη ἡ ἱερογλυφικὴ γραφή. Μετὰ ταῦτα τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα ἀντικατεστάθησαν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἕκαστον σημεῖον ἔχει ἰδίαν προφορὰν, ἐνῷ ἄλλοτε ἦσαν σύμβολα. Οὕτω λ.χ. τὸ ***O*** ἦτο τὸ σημεῖον τοῦ ἡλίου, εὑρίσκομεν δ' αὐτὸ ἐν ταῖς λέξεσιν *ob* τῶν Φοινίκων, ἐν τῷ **sol** τῶν Λατίνων, ἐν τῷ **Ionne** τῶν Γερμανῶν κτλ.

Τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ ἔκφρασις αὐτῶν. Ὁ γάμος καὶ οἱ δεσμοὶ συγγενείας υἱοῦ μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ φαίνονται ἡμῖν τοσοῦτον φυσικοὶ καὶ προφανεῖς, ὥστε ὑποχρεούμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ὡς οὐσιώδεις χαρακτῆρας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Δὲν συμβαίνει ὅμως οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀπολιτεύτοις λαοῖς. Αἱ *κατώτεραι αὗται φυλαὶ* δὲν ἔχουσι τὴν θεσμοθεσίαν τοῦ γάμου· ὁ ἀληθὴς ἔρως εἶνε σχεδὸν ἄγνωστος αὐτοῖς ἢ κεῖται ἐν ταῖς ποταπωτέραις φάσεσιν.

Ἐν Ὑαρίβᾳ τῆς Ἀφρικῆς ὁ γάμος τελεῖται παρὰ τοῖς ἰθαγενέσι μετὰ παραδόξου ἀδιαφορίας· ὁ συζυγικὸς ἔρως εἶνε πάντῃ ἄγνωστος ἐν τοιούτῳ ζητήματι. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιτακόγκ τῆς Ἰνδίας θεωροῦσι τὸν γάμον ὡς ἁπλῆν ζωϊκὴν ἑνότητα· δὲν ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην περὶ ἔρωτος ἰδέαν, οὐδὲ γινώσκουσι τί ἐστι συζυγικὴ ἀφοσίωσις. Μεταξὺ τῶν Γαϊκοκροῦ τῆς Παραγουάης, οἱ τοῦ γάμου δεσμοὶ εἰσὶ τοσοῦτον ἀσήμαντοι, ὥστε ὁπόταν τὰ δύο μέρη αἰσθάνονται ἀμοιβαίαν δυσαρέσκειαν, διαζεύγνυνται ἀφ' ἑαυτῶν χωρὶς νὰ προσδράμωσιν εἰς νόμους. Ἐν Αὐστραλίᾳ αἱ γυναῖκες θεωροῦνται ὡς δοῦλαι, κ' ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ αἰτίᾳ τύπτονται καὶ διατρυπῶνται διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης.

Ἡ παιδοκτονία εἶνε συνήθης παρὰ τοῖς ἀγρίοις καὶ τοῖς Ἰνδοῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Κοινοτάτη ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς Ὁτεντότοις καὶ οὐδαμῶς θεωρεῖται ὡς ἔγκλημα. Τὰ θήλεα εἰσι τὰ συνηθέστερα θύματα, ὁπόταν δὲ γυνὴ τίκτῃ δίδυμα τὸ δυσμορφώτερον τούτων θάπτεται ζῶν. Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Μαύροις καὶ τοῖς περισσοτέροις τῶν Πολυνησίων ἦτο κοινὸν ἡ παιδοκτονία.

Οὐδὲ ἡ στοργὴ τῶν υἱῶν πρὸς τοὺς γονεῖς εἶνε γενικὴ καὶ τιμαλφὴς εἰς ὅλους τοὺς λαούς. Παρὰ τοῖς Ὁτεντότοις, ὁπόταν ἀνήρ τις ἢ γυνὴ, δὲν δύναται ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας αὐτοῦ ἡλικίας νὰ ἐργασθῇ, ἢ νὰ παράσχῃ πλέον ἐκδούλευσίν τινα, ἐξορίζεται ὑπὸ τοῦ φύλου αὐτοῦ καὶ φυλακίζεται ἐν μονήρει τινὶ καλύβῃ, μὲ μικρὰν προμήθειαν ζωοτροφιῶν· οὐδεὶς παρέχει αὐτῷ τὴν ἐλαχίστην συνδρομήν, ἀποθνήσκει δὲ ὑπὸ τῆς πείνης ἢ κατασπαράσσεται ὑπὸ τῶν θηρίων. Παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ πατροκτονία δὲν εἶνε ἔγκλημα· οἱ γονεῖς φονεύονται συνήθως ὑπὸ τῶν υἱῶν, καὶ οἱ γέροντες πείθονται τότε ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου αὐτῶν.

Τὰ συμβάντα ταῦτα ἤθελον φανῇ ἡμῖν ἀπίθανα, ἐὰν μὴ ἀφηγοῦντο ταῦτα ἀξιόπιστοι περιηγηταί. Ἀποδεικνύουσι δὲ ὁποία ἀποχωρίζει ἀπόστασις τὸν ἄγριον ἀπὸ τοῦ πεπολιτισμένου. Ἡ συζυγικὴ ἀγάπη καὶ ἡ μητρικὴ καὶ υἱικὴ στοργὴ εἰσὶν εὐγενῆ καὶ συνάμα φυσικὰ αἰθήματα παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς. Καὶ ὅμως ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα ταῦτα ὁπόσοι ἄνθρωποι δὲν ὑπολείπονται τῶν ζῴων!

Ἡ ἀνθρωποφαγία ὑπῆρχε κατὰ παρελθόντας χρόνους καὶ ἐνασκεῖται καὶ σήμερον ἔτι ὑπὸ διαφόρων λαῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος οἱ Ἰρλανδοὶ ἦσαν ἀνθρωποφάγοι. Ὁ Ἅγιος Ἱερώνυμος διηγεῖται ἡμῖν ὅτι οἱ Σκῶτοι, καίτοι εἶχον βόας καὶ χοίρους εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, οὐδὲν ἧττον ἔτρωγον ἀνθρώπινον κρέας. Καὶ σήμερον ἡ ἀνθρωποφαγία ἐνασκεῖται νομίμως ὑπό τινων λαῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς ὁπόταν συλλαμβάνωσιν ἐν μάχῃ αἰχμαλώτους ὀπτῶσι καὶ τρώγουσιν αὐτούς. Καὶ οἱ Νεο-Ζηλανδοὶ εἰσὶν ἐπίσης ἀνθρωποφάγοι. Συμβὰν φρικτὸν ἔλαβε χώραν ἐν ἔτει 1857. Τὸ ἱστιοφόρον *Σαὶρ-Πώλ* ἐναυάγησε παρὰ τὴν νῆσον Ῥοσέλην, ἔνθα ἐζήτησαν ἄσυλον οἱ ναυαγοὶ οἵτινες συνεποσοῦντο εἰς ἑκατοντάδας τινάς. Ἀλλ' αὐθωρεὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρωποφάγων ἰθαγενῶν. Οἱ ὀλίγοι περισωθέντες ἀφηγοῦνται ὅτι τινὲς τῶν αἰχμαλωτισθέντων συντρόφων αὐτῶν κατεβροχθίσθησαν παραχρῆμα μετὰ τὴν μάχην. Παρά τισι τὸ φρικῶδες τοῦτο ἔθιμον προέρχεται ἐξ ἐπιθυμίας ἐκδικήσεως· μόνον τοὺς ἐν μάχῃ αἰχμαλωτισθέντας πολεμίους τρώγουσι· παρ' ἄλλοις προέρχεται ἐξ ἀποτροπαίου δεισιδαιμονίας. Ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ οἱ Καπαναγκοῦαι ὀπτῶσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν καὶ καταβιβρώσκουσι νομίζοντες ὅτι ἀποτείνουσιν αὐτοῖς ὑψιστην τιμήν. Ἀνθρωπόφαγοι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ, ἐν πολλαῖς νήσοις τῆς Μαλαισίας καὶ τῆς Πολυνησίας καὶ τέλος ἐν αὐταῖς ταῖς Ἰνδίαις. Ἐξετάζων τις τ' ἀνωτέρω καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων εἰσὶν ἢ ὅλως ἄγνωστα εἰς τὸν ἄγριον ἢ ὑπερβαλλόντως τεταπεινωμένα.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων τρόπων δι' ὧν ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ἰδιαιτέρας χρῄζουσι μνείας ὁ θρῆνος, ὁ γέλως καὶ ἡ αἰδώς. Τὰ νεαγνὰ φωνάζουσι, πλὴν δὲ δακρύουσι τ' ἀληθῆ δάκρυα ἐμφανίζονται ὁτὲ μὲν ἐν ἡλικίᾳ 20 ἡμερῶν, ὁτὲ δὲ ἐν ἡλικίᾳ ὀλίγων μηνῶν. Οἱ ἄγριοι εἰσιν ὡς τὰ νήπια, κλαίουσι διὰ μηδαμινὴν αἰτίαν, ἀλλὰ μικρά τις ἀφορμὴ μεταβιβάζει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θρήνου εἰς τὸν γέλωτα. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς μεταπίπτουσιν ἀπὸ τοῦ θρήνου εἰς σπασμωδικὸν γέλωτα, ὁπόταν βλέπωσιν ἀντικείμενόν τι ὅπερ διασκεδάζει αὐτοὺς ὁπωσδήποτε. Καὶ μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων ὑπάρχει ποιά τις διαφορά· ὡς διαβεβαιοῦται, οἱ Ἄγγλοι κλαίουσι σπανιώτεροντῶνἄλλων λαῶν· τοιαύτη διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν δύο φύλων· ἡ γυνὴ θρηνεῖ εὐκολώτερον τοῦ ἀνδρός. Ἀλλὰ τὰ δάκρυα δὲν ἐκχέονται πάντοτε ὑπὸ σημαντικοῦ ἢ ἠθικοῦ ἄλγους· δύναταί τις νὰ δακρύσῃ ἐξ ὑπερβαλλούσης χαρᾶς, ἀλλὰ δακρύει καὶ ἕνεκα ἀπλέτου γέλωτος ἢ ἐκ βιαίας βηχός. Ὁ γέλως εἶνε κυρίως χαρᾶς σημεῖον· καὶ καθὼς ἅπαντα τ' ἀνθρώπινα φῦλα δακρύουσιν ἐκ τῆς θλίψεως, οὕτως ἅπαντα ἐπίσης γελῶσιν ἐκ τῆς εὐθυμίας. Τὰ νήπια δὲν γελῶσι κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν γέννησιν ἡμέρας· ὁ γέλως ἐκδηλοῦται ὁτὲ μὲν κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ τὴν γέννησιν μῆνα, ἐνίοτε δὲ μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως μῆνας. Ὁπόταν ἡ ψυχὴ εἶνε περιχαρὴς καὶ τὰ ἐλάχιστα πράγματα κινοῦσι τοῦ ἀνθρώπου τὸν γέλωτα.

Ἡ ἐρυθρότης τέλος εἶνε ὁ χαρακτηριστικώτερος τρόπος κατὰ τὴν τῆς αἰδοῦς ἔκφρασιν. Τὸ νήπιον δὲν ἐρυθριᾷ· ἡ αἰδὼς ἐκδηλοῦται συνήθως μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· αἱ γυναῖκες ἐρυθριῶσι εὐκολώτερον τῶν ἀνδρῶν.

Ἡ ἠθική. Φρονοῦσί τινες ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον φῦλον εἶνε ὁλοσχερῶς ἠθικοῦ αἰσθήματος ἄμοιρον, ἀλλ' ἡ τῶν περιηγητῶν μαρτυρία καταδεικνύει ἐσφαλμένην τοιαύτην ἰδέαν. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Ἀνδαμὰν δὲν ἔχουσιν ὡς εἰκὸς αἴσθημά τι αἰδημοσύνης, τὰ δ' ἔθιμα καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν δὲν διαφέρουσι τὸ παράπαν τῶν ἕξεων τῶν κτηνῶν. Οἱ Τασμᾶνες ἀγνοοῦσι τί ἐστι ἠθική. Ἡ δολοφονία παρ' αὐτοῖς δὲν εἶνε τυχαία, εἶνε συνήθης, συστηματικὴ καὶ θεωρεῖται παρ' αὐτῶν ὡς ἓν τῶν σπουδαίων τοῦ βίου συστατικῶν. Ἐν τῇ νήσῳ Βάννα Λεβοῦ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι καὶ γυναῖκες, οἱ μὴ διαπράττοντες δολοφονίαν τινὰ συνήθως· ἐκεῖ τὸ πρῶτον μάθημα ὅπερ δίδωσιν ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱὸν εἶνε τὸ τύπτειν τὴν μητέρα αὐτοῦ. Οἱ Ταχιτιανοὶ δὲν ἔχουσι νόμους, οὐδὲ δικαστήρια· εἷς ἄγριος Αὐστραλιανὸς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Εὐρωπαίου τί ἐστι καλὸν καὶ τί κακόν, ἀφελῶς ἀπεκρίνατο· «Καλὸν μὲν εἶνε τὸ νὰ φάγῃ τις τὸν ἐχθρόν του, κακὸν δὲ νὰ φαγωθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ». Εἷς Ῥογκατουρᾶ τῆς Αὐστραλίας φωραθεὶς κλέπτων καὶ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ περιηγητοῦ ἐὰν δὲν ἐφοβεῖτο τὴν τιμωρίαν τῶν θεῶν· «Ἄ! οὐχί, ἀπήντησεν, ὅτε οἱ θεοὶ ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔπρατταν τὸ αὐτό, οἱ δὲ γονεῖς ἀπαιτοῦσι νὰ τοὺς μιμῶνται οἱ υἱοὶ αὐτῶν». Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, ἀγνοοῦσι τί ἐστι συνειδότος τύψις· ὁ κλέπτης εἶνε ποῖς πᾶσι σεβαστός, ὁ δὲ δολοφόνος θεωρεῖται ἥρως.

Θρησκεία. Συγγραφεῖς τινες ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπάρχει λαὸς ἄνευ θρησκείας· ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη κατεπολεμήθη ὑπὸ τῆς μαρτυρίας πολλῶν καὶ ἀξιοπίστων περιηγητῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Ἀνδαμὰν οὐδεμίαν ἔχουσι περὶ ὑπερτάτου τινὸς ὄντος ἰδέαν, οὔτε θρήσκευμα, οὐδὲ πιστεύουσιν εἰς μέλλουσάν τινα ζωήν. Οἱ Αὐστραλιανοὶ δὲν ἔχουσι συστηματικόν τι θρήσκευμα, οὔτε λατρείαν τινά· ἀλλὰ πολλοὶ τούτων πιστεύουσιν εἰς τὰ κακοποιὰ πνεύματα καὶ γενικῶς φοβοῦνται τὸ σκότος καὶ τὰ φαντάσματα. Οἱ Φιγιανοὶ θεωροῦσι τοὺς θεοὺς ὡς ὄντα ὑποκείμενα εἰς τὰ αὐτὰ ὡς ἐκεῖνοι πάθη. Ἡ κυριωτέρα τῶν Νεο-Ζηλανδῶν θεότης ἦτο ἄγριός τις ἀνθρωποφάγος. Οἱ Ἐσκιμῶοι τῆς Γρηλανδίας οὐδὲν πρεσβεύουσι θρήσκευμα, οὔτε εἰδωλολάτραι εἰσίν. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Παραγουάης δὲν εἶχον θρησκευτικὰς ἰδέας· εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόκεινται κατηγορίαν καὶ οἱ Παταγόνες καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς καὶ οἱ Νιὰμ-Νιὰμ τῆς μέσης Ἀφρικῆς.

Οἱ ἄγριοι θεωροῦσι σχεδὸν πάντοτε τὰ πνεύματα ὡς ὄντα κακοποιά, κακοποιὸν δὲ θεωρεῖται ἐπίσης καὶ πᾶν τὸ μὴ ἀνῆκον εἰς τὴν φυλὴν αὐτῶν ὄν. Οἱ Ὀτεντότοι δὲν ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην περὶ ἀγαθοεργοῦ τινος θεότητος ἰδέαν· τοὐναντίον πιστεύουσιν εἰς κακοποιόν τι πνεῦμα, ὅπερ ἀποστέλλει αὐτοῖς τὰς νόσους, τὸν θάνατον καὶ πᾶσαν ἄλλην συμφοράν. Ἐν τῇ Βιργινίᾳ καὶ τῇ Φλωρίδι ἐλάτρευον τὸ κακοποιὸν πνεῦμα καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν πράξει προσεπάθουν νὰ ἐξιλεώσωσι τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Βούρτων ὡμίλησε περὶ Θεοῦ εἰς τοὺς Μαύρους τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ὥρμησαν ὅπως τὸν φονεύσωσι, διότι τὸν ἐθεώρουν τὸν αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἔπληττον αὐτοὺς καὶ τὰ ζῷα αὐτῶν.

Ἐνῷ βάρβαροί τινες ἢ ἄγριοι λαοὶ οὐδὲν ἔχουσιν ἄλλο θρήσκευμα, εἰμὴ τὸν φόβον μόνον τῶν κακοποιῶν πνευμάτων, ἄλλοι πάλιν λατρεύουσι τἀντικείμενα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προξενοῦσιν αὐτοῖς ἐντύπωσιν, ἔχουσι δὲ καὶ εἴδωλα παρ' ὧν ζητοῦσι νὰ ἐκπληρωθῇ πόθος τις αὐτῶν· ὁπόταν δὲ δὲν τυγχάνουσι τοῦ ποθουμένου τύπτουσι καὶ κακοποιοῦσι τοὺς ἐφεστίους ἐκείνους θεούς. Λίαν διαδεδομένη εἶνε ἐπίσης παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ πρὸς τὰ ζῷα λατρεία. Κατὰ τοὺς πάλαι χρόνους ὁ ὄφις ἐλατρεύετο ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰνδίᾳ, Φοινίκῃ καὶ Βαβυλωνίᾳ· σήμερον λατρεύουσιν αὐτὸν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Περσίᾳ, Κεϋλάνῃ, καὶ τέλος οἱ Καλκοῦχοι· ἐπίσης ἔν τισι τῆς Ἀφρικῆς μέρεσι, λ.χ. ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀβυσσινίᾳ καὶ ἐν Γουϊνέᾳ· τέλος λατρεύουσι τὸν ὄφιν οἱ Περουβιανοί, οἱ Καραῖβαι κτλ. τῆς Ἀμερικῆς. Πολλὰ ἄλλα ζῷα λατρεύονται παρὰ διαφόρων λαῶν· οὕτω λ. χ. ἐν Ἀμερικῇ οἱ Ἐρυθρόδερμοι λατρεύουσι τὴν ἄρκτον, τὸν βόνασον, τὸν λαγών, τὸν λύκον καὶ πτηνά τινα ἔτι. Ὁ βοῦς εἶνε ἱερὸς ἐν τῇ Ἰνδίᾳ καὶ Κεϋλάνῃ, ὡς ἐν Μαδαγασκὰρ ὁ κροκόδειλος.

Διαδεδομένη εἶνε ὡσαύτως παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ λατρεία τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρων, ὡς ἐπίσης τῶν δένδρων, τῶν δασῶν, τῶν ὀρέων καὶ τῶν ποταμῶν, καὶ ἡ τῶν βράχων τέλος. Ἐν Ταΐτῃ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσά εἰσιν ὄντα θεῖα, καὶ οὐδεὶς κρίνεται ἄξιος νὰ μεταχειρισθῇ τὰ σκεύη ἢ ἄλλο τι αὐτῶν ἀντικείμενον. Τὸ οἴκημα αὐτῶν καλοῦσι νέφος τοῦ οὐρανοῦ· τὴν φωνὴν αὐτῶν καλοῦσι βροντήν, τὴν δὲ λυχνίαν ἥτις φωτίζει τὸ οἴκημα αὐτῶν, ἀστραπήν. Οἱ λευκοὶ πολλάκις ἐξελήφθησαν ὡς θεοὶ ὑπὸ τῶν ἀγρίων· συνέβη δὲ τοῦτο εἰς τὸν πλοίαρχον Κοὺκ ἐν τῷ Εἰρηνικῷ, εἰς τὸν Λάνδερ ἐν Ἀφρικῇ καὶ εἰς τὴν κυρίαν Θόμσων ἐν Αὐστραλίᾳ.

Ὁποία διαφορὰ μεταξὺ τῆς θρησκείας ἀγρίου καὶ τῆς τοῦ Εὐρωπαίου! Ἐκ τῶν βαθμολογικῶν τούτων διατάξεων καὶ διαφορῶν, αἵτινες ὑπάρχουσι μεταξὺ τῆς θρησκευτικῆς ἐλλείψεως τῶν πρώτων καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποριζόμεθα τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ θρησκεία ἀνεφύη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς λίαν μεμακρυσμένην ἐποχὴν καὶ ἀνεπτύχθη εἶτα βαθμηδὸν καὶ προσήγγισε τὸ σημεῖον ἐν ᾧ διατελεῖ τανῦν παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν.

Ὅπου ὑπάρχουσιν ἰδέαι, ὅπου ὑφίσταται ὑψηλή τις κρίσις θεμελιοῦται πλήρης τις τοῦ *ἀγνώστου* ἰδέα, ἥτις ὁτὲ μὲν ἐμποιεῖ τρόμον, ἐνίοτε δὲ ἐμπνέει ἐλπίδα ἢ πεποίθησιν. Εἶνε τὸ πρῶτον τῆς θρησκείας ἴχνος. Ἐν τῷ ἀγρίῳ ἀνθρώπῳ, τῷ δυσκόλως ἀντιλαμβανομένῳ, τῷ βραδέως σκεπτομένῳ, ἡ ἰδέα ἐκείνη φέρεται σκοτεινὴ καὶ ἀβέβαιος, ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ ὅμως ἀνθρώπῳ, τῷ κεκτημένῳ θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ ἀκριβεῖς ἰδέας, ἐμφανίζεται ὡς ἀδήριτος οὕτως εἰπεῖν παράγων, ὡς ἀναπόδραστος ἐνέργεια τῆς ψυχικῆς ἡμῶν λειτουργίας.

Θρησκευτικόν τι ἴχνος φαίνεται καὶ ἐν τοῖς ζῴοις ἐνυπάρχον. Ὁ κύων, λόγου χάριν, φοβεῖται τὰ φαντάσματα, καὶ πᾶν παράδοξον φαινόμενον ὁλοσχερῶς αὐτῷ ἄγνωστον τῷ ἐμποιεῖ ἀληθῆ τρόμον. Καὶ ὁ τρόμος ἐκεῖνος πρὸς τὰ ὑπερφυσικὰ ὄντα καὶ ἀμυδρά τις πρὸς τὸ *ἄγνωστον* πίστις εἶνε ἡ πηγὴ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Λίαν δύσκολον τὸ εὑρεῖν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος Αὐστραλιανοῦ φοβουμένου τὸ σκότος καὶ τὰ φαντάσματα καὶ τοῦ τρόμου κυνὸς πρὸ κορμοῦ σεσηπότος δένδρου ἢ ἐπὶ τῇ θέᾳ ἀπαστράπτοντος ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀντικειμένου.

[Ἐράνισμα ἐκ τῶν τοῦ καθηγητοῦ Canestrini].

Γ. Κ. Σταυριδης

ΚΑΝΟΝΙΑ

[Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Σουρῆ].

—

Περνᾷ τὸ Πυροβολικὸ
ἀπ' τὰ Χαυτεῖα... τί κακό!
κι' ἀπὸ ἀνάμικταις φωναῖς
βουΐζει ἕνας καφενές.
Φωνάζουν ὅλοι των — νά! νά!
τὸ Πυροβολικὸ περνᾷ.

Πηδοῦν 'στὸ δρόμο μὲ ὁρμὴ,
καὶ σχηματίζουν μία γραμμὴ
νὰ 'δοῦν τὸ θέαμα αὐτὸ...
ἀλλὰ κανόνι δυνατὸ
ἔννοιωσ' ἀπ' ὅλους μοναχὸς
ὁ καφεπώλης ὁ πτωχός.

Ὅσοι ἐβγῆκαν πετακτὰ
νὰ 'δοῦν τὰ Κροῦπ τὰ τραντακτὰ,
μέσα 'στὴ ζάλη τοῦ σεισμοῦ
καὶ τόσου πατριωτισμοῦ,
γιὰ τὸν καφὲ τὸν πρωϊνὸ
δὲν τοῦ ἐπλήρωσαν λιανό.

Τοῦ γήρατος αἱ θλίψεις δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν ἐλπίδων μας.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

—

Ὁ ποιητὴς Α... ἐκαυχᾶτο ὅτι κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν δραμάτων του, τὰ ὁποῖα μόνος αὐτὸς ἀνεγίνωσκεν, ἀκολουθεῖ πιστῶς τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους.

— Εἶσαι πολὺ ἀξιέπαινος διὰ τοῦτο, ἀπεκρίθη τις ἐκ τῶν παριστάμενων, ἀλλ' εἶνε ἀσυγχώρητος ὁ Ἀριστοτέλης ποὺ σὲ κάμνει νὰ συνθέτῃς τέτοια δράματα!..

*
* *

Κληρικός τις, ὅστις μόνον κατὰ τὴν στολὴν ἦτο τοιοῦτος, ἄλλως δὲ ἀκόλαστος ἄνθρωπος, ἀπαντᾷ ἡμέραν τινὰ τὸν Πιρὼν πολυτελῶς ἐνδεδυμένον παρὰ τὸ σύνηθες.—Τί ἀνάρμοστον ἔνδυμα εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον! ἀναφωνεῖ περιφρονητικῶς.—Τί ἀνάρμοστος ἄνθρωπος εἰς τοιοῦτον ἔνδυμα! ἀπαντᾷ ὁ Πιρών.

*
* *

Χωρικὸς διερχόμενος τὴν ὁδὸν Αἰόλου καὶ περιεργαζόμενος τὰ διάφορα καταστήματα, πλησιάζει καὶ εἰς ἓν τοιοῦτον ἀργυραμοιβοῦ, ὃν ἐρωτᾷ ἀφελῶς τί πωλεῖ. Ὁ ἀργυραμοιβὸς θέλων νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὸν χωρικόν, ἀποκρίνεται·— Ἐγώ; πουλῶ γαϊδουροκέφαλα.—Ἀλήθεια; ἀπαντᾷ ὁ χωρικός· μὰ τότε πρέπει νὰ κάνῃς μεγάλη ἐξόδευσι, γιατὶ βλέπω πῶς δὲν ἔμεινε 'ς τὸ μαγαζί σου παρὰ μόνον ἕνα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

—

Τὸ νὰ εἶσαι ἀγαθὸς καὶ οὐδὲν πλέον, δὲν εἶνε μέγα τι· πρέπει νὰ εἶσαι καὶ γενναῖος ἵνα ἀντεπεξέρχεσαι κατὰ τῶν κακῶν καὶ ἐμποδίζῃς τὴν ἐπικράτησιν αὐτῶν.

—

Ἡ ἐλπὶς εἶνε ὁ ἐπιούσιος ἄρτος τοῦ δυστυχοῦς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

—

Νέος τρόπος κλοπῆς.—Συνελήφθη πρό τινος ἐν Παρισίοις γυνή τις κομψῶς ἐνδεδυμένη, ἴδιον ἐπινοήσασα τρόπον κλοπῆς. Μετέβαινεν εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα τῶν Παρισίων ἐν οἷς πωλοῦνται εἰκονογραφίαι, ἀφ' οὗ δ' ἐζήταζε πάσας τὰς ἐχούσας ποιάν τινα ἀξίαν, ἐπὶ τέλους ἐζήτει πρὸς ἀγορὰν εἰκονογραφίαν μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τῷ καταστήματι.

Ὁ καταστηματάρχης ἐξέφραζε τὴν λύπην

του ἐπὶ τούτῳ· ἰδίᾳ δὲ ὅτε ἡ περίκομψος κυρία ὡμολόγει ὅτι ἦτο πρόθυμος ν' ἀγοράσῃ ἀκριβὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκονογραφίαν. Ἀλλὰ πρὸς παραμυθίαν ἔλεγεν αὐτῷ ὅτι εἰμπορεῖ νὰ περιμείνῃ μερικὰς ἡμέρας, ἕως οὗ εὕρῃ καιρὸν νὰ τὴν προμηθευθῇ.

Τὴν ἐπαύριον προσήρχετο εἰς τὸ κατάστημα ἐκεῖνο μεσίτης τοιούτων εἰκονογραφιῶν, καὶ ἐκτὸς ἄλλων ὑπεδείκνυε τεχνηέντως καὶ τὴν ὑπὸ τῆς κυρίας ζητηθεῖσαν· ἐπώλει δ' αὐτὴν σχετικῶς πολὺ ἀκριβὰ πρὸς τὸν ἁπλοϊκὸν εἰκονοπώλην, πεποιθότα ὅτι ἄξιον λόγον θὰ πορισθῇ καὶ αὐτὸς ἐκ ταύτης κέρδος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ κομψὴ κυρία δὲν ἐπανήρχετο πλέον εἰς τὸ κατάστημα, μένουσα ἐπὶ πολὺ ἀνενόχλητος, διότι ἐξηπάτα τοὺς εἰκονοπώλας καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτὴν τῆς κατοικίας της, ἄχρις οὗ τέλος συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

***

Ἐπιστεύετο τέως κοινῇ ὅτι ἐκ πάντων τῶν ζῴων μόνος σχεδὸν ὁ σκορπίος ἐμπίπτων εἰς ἔσχατον κίνδυνον προτιμᾷ ν' αὐτοκτονήσῃ ἢ νὰ παραδοθῇ ὅπως θανατωθῇ ὑπ' ἄλλων. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶνε εὐκολωτέρα εἰς τὸν σκορπίον ἢ εἰς πᾶν ἄλλο ζῷον, διότι δύναται εὐχερέστατα νὰ κεντηθῇ διὰ τοῦ εἰς τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς του κέντρου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται, κατὰ βούλησιν αὐτοῦ, τὸ φοβερὸν δηλητήριον, τὸ ὁποῖον παρακείμενός τις ἀδὴν ἐκκρίνει ὅπως τῷ χρησιμεύσῃ πρὸς ἄμυναν.

Ἀλλ' ἐπιφανὴς Ἄγγλος παρατηρητής, ὁ **Romanes**, διακηρύττει ὅτι ἐπὶ μακρὸν καὶ συντονώτατα μελετήσας τὸν σκορπίον, οὐδέποτε, οὐδ' ἅπαξ, εἶδε τὸ ζῷον τοῦτο αὐτοκτονοῦν.

Τὰ ὑπὸ τοῦ **Romanes** γενόμενα πειράματα εἰσὶ πολλὰ καὶ σκληρά, ἀλλὰ φαίνονται πειστικά.

Ἰδού τινα, ἱκανὰ νὰ ἐγείρωσι τὴν ὀργὴν τῶν φιλοζώων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ζωοτομίας·

Ὁ **Romanes** ἐθέρμανε σκορπίους συγκεντρώσας ἐπ' αὐτῶν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου διὰ φακοῦ, καὶ καύσας αὐτοὺς ἀρκούντως. Οἱ σκορπίοι ἐκίνουν, εἴν' ἀληθὲς, τὸ κέντρον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ καιομένου μέρους καὶ περὶ αὐτὸ, ὡσεὶ ὅπως ἐκδιώξωσι τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ δὲν ηὐτοκτόνησαν. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ ὅταν ἐκ τῶν κάτωθεν ἐθέρμανεν αὐτοὺς ἐν ὑαλίνῃ φιάλῃ.

Ὁ **Romanes** περιέβαλεν ἄλλους σκορπίους διὰ ζώνης πεπυρακτωμένων ἀνθράκων· τὰ δυστυχῆ ζῷα συνεταράχθησαν ἐντὸς τῆς πυρίνης ζώνης, ἀλλὰ δὲν ἀπέκτειναν ἑαυτά. Ἄλλοι σκορπίοι, τεθέντες ἐντὸς φλέγοντος οἰνοπνεύματος, ἐντὸς συμπεπυκνωμένου θειικοῦ ὀξέος, οὐδεμίαν ἔδειξαν πρὸς αὐτοκτονίαν διάθεσιν· ἀφέθησαν νὰ ὀπτηθῶσι, νὰ θανατωθῶσι, οὐδ' ἀποπειραθέντες κἂν νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν ἀλγηδόνων δι' ἑκουσίου θανάτου. Καὶ ἂν ἔτι φωσφόρον καύσῃ τις ἐπὶ τοῦ σώματός των, τὴν οὐρὰν αὐτῶν μεταχειρίζονται μόνον ὅπως ἐκδιώξωσιν ἀρ' ἑαυτῶν τὸ αἴτιον τῆς φρικώδους αὐτῶν βασάνου. Ἡ περὶ αὐτοκτονίας τοῦ σκορπίου πίστις ἐγεννήθη ἐκ τῶν σφοδρῶν κινήσεων τῆς οὐρᾶς αὐτῶν, ὅταν καθ' οἱονδήποτε τρόπον παρενοχλῇ τις αὐτοὺς, καὶ τῆς προσπαθείας ὅπως ἀπελάσωσι τὸν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς ἐχθρόν.

Καταπίπτει λοιπὸν καὶ ἡ παράδοσις αὕτη, ὅπως τόσαι ἄλλαι, ἐπὶ αἰῶνας ὅλους πιστευθεῖσα. Ἐν τούτοις λυπηρὸν φαίνεται ἡμῖν ὅτι ὅπως γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια, ἐδέησε νὰ ἐκτελεσθῶσι τοιαῦτα βάρβαρα πειράματα.

***

Ἐν ταῖς σωφρονιστικαῖς φυλακαῖς τῆς Ἀγγλίας, ἐν οἷς ἐγκλείονται οἱ τυχοδιῶκται καὶ οἱ ἐπαῖται, ὑπάρχει καὶ ἄγνωστόν τι παρ' ἡμῖν ὄργανον τιμωρίας, οἱ **tread mill** ἢ πειθαρχικοὶ μύλοι.

Εἶνε δ' οὗτοι μεγάλοι κοῖλοι κύλινδροι, ἐν οἷς εἰσάγονται ὅσοι τῶν δεσμωτῶν διέπραξαν κακήν τινα πρᾶξιν, ἠναγκασμένοι ὄντες νὰ πηδῶσιν ἀκαταπαύστως ὡς σκίουροι.

Ἐσχάτως δικαστής τις, ὁ βαρὼν **Platt**, μετέβη ἐκ περιεργίας πρὸς ἐπίσκεψιν μιᾶς τῶν τοιούτων φυλακῶν τοῦ Λονδίνου. Οὐδέποτε δὲ ἰδὼν λειτουργοῦντας τοὺς διαβοήτους ἐκείνους μύλους, εἰς οὓς ἐν τούτοις εἶχε παραπέμψει τοσαῦτα θύματα, ἠθέλησεν, ἐκ φιλανθρωπίας, νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ τῆς βασάνου ταύτης.

Εἰσῆλθε λοιπὸν εἰς τὸν μύλον καὶ εἶπεν εἰς τὸν φύλακα νὰ κινήσῃ τὴν μηχανήν. Ὁ εἰς αὐτὸν εἰσαγόμενος καταδίκος εἶνε ἠναγκασμένος ἑκὼν ἄκων ν' ἀναβαίνῃ τὰς βαθμῖδας, στρεφομένου τινὸς τροχοῦ, ἀδυνάτου οὔσης αὐτῷ τῆς ἀκινησίας. Ὁσάκις παρουσιάζεται βαθμίς τις ὀφείλει ν' ἀνέρχηται αὐτήν.

Ὁ λόρδος **Platt** ἰδὼν πόσον κοπιώδης ἦτο ἡ βάσανος αὕτη, ἔκραξε μετὰ ἓν λεπτὸν εἰς τὸν φύλακα νὰ σταματήσῃ τὴν μηχανήν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, τῷ λέγει ὁ φύλαξ, δὲν εἰμπορεῖτε νὰ καταβῆτε. Μόνον μετὰ εἴκοσι λεπτὰ θὰ σταματήσῃ ὁ μύλος· ἐχόρδισα τὴν μηχανὴν διὰ τὸ πλέον μικρότερον χρονικὸν διάστημα.

Ὁ δυστυχὴς λόρδος δικαστής! Δέκα ἐννέα λεπτὰ διῆλθεν ἀκόμη ἀναβαίνων ἀδιακόπως τὰς ἀμειλίκτως παρουσιαζομένας ἐμπρός του βαθμῖδας, καὶ καταρώμενος τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τοῦ κατέβη εἰς τὴν κεφαλὴν νὰ κάμῃ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο πείραμα!

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ» ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ.